

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

PSIHOSOCIJALNA OBILJEŽJA SEKSUALNIH PRIJESTUPNIKA

Završni magistarski rad

Kandidatkinja: Melisa Kecanović

Mentorica: prof.dr. Enedina Hasanbegović-Anić

Sarajevo, 2023. godine

Psihosocijalna obilježja seksualnih prijestupnika

Melisa Kecanović

Sažetak

Cilj ovog preglednog teorijskog rada usmjeren je na razumijevanje psihosocijalnih obilježja koja pridonose činjenju seksualnog prijestupa. Seksualno prijestupništvo obuhvata bilo koji oblik seksualnog napada od maženja do penetracije, smatra se krivičnim djelom čak i kada žrtva zna napadača od ranije, kada se ne brani od napadača, kada je imala seksualne odnose ranije sa tom osobom ili kada je pod utjecajem alkohola, droga ili kada je bez svijesti. U radu su detaljno prikazane znanstvene spoznaje o faktorima rizika koji na različite načine dolaze u interakcije unutar individue te povećavaju vjerovatnoću za činjenje seksualnog prijestupa, a ti faktori rizika su: nesigurna privrženost, psihopatija, sadizam, upotreba alkohola, pripadnost grupi koja posmatra ženu kao seksualni objekat i spol. Kada su upitanju osobine ličnosti postoje dokazi o vezi između nekih osobina Velikih Pet i seksualnog prijestupa. Seksualni napad za žrtvu predstavlja traumatično iskustvo koje ostavlja trajne fizičke i psihičke posljedice. Spoznaje iz ovog područja su ključne za prepoznavanje faktora rizika za počinjenje seksualnog prijestupa te dizajniranje preventivnih programa u cilju smanjenja seksualnih napada.

Ključne riječi: *seksualni prijestupnici, silovanje, psihopatija, sadizam*

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. ODNOS IZMEĐU PRIVRŽENOSTI U RANOJ DOBI I SEKSUALNOG PRIJESTUPNIŠTVA.....	3
3. SEKSUALNO PONAŠANJE I PSIHO PATIJA.....	6
3.1. Seksualna psihopatija kod adolescenata	9
3.2. Seksualna psihopatija: prikazi slučajeva.....	10
4. SEKSUALNI SADIZAM	13
4.1. Uloga devijantnih seksualnih fantazija	16
4.2. Povezanost psihopatskih tendencija i sadizma.....	17
5. PETOFAKTORSKI MODEL LIČNOSTI I SEKSUALNA AGRESIJA	24
6. ŽENSKI SEKSUALNI PRIJESTUPNICI.....	27
7. SEKSUALNO NASILJE PUTEM INTERNETA	29
8. UPOTREBA ALKOHOLA I SEKSUALNO PRIJESTUPNIŠTVO.....	32
9. UTICAJ GRUPE NA ČIN SILOVANJA	35
10. ZAKLJUČCI.....	38
11. LITERATURA	40

1. UVOD

Seksualno nasilje, posebno nad ženama, predstavlja ozbiljan problem na globalnom nivou. Faktori rizika za činjenje seksualnog prijestupništva na individualnoj razini uključuju kognicije koje podržavaju silovanje (kao što je prihvatanje mitova o silovanju, okrivljavanje žrtve i sl.). Ove kognicije su pod uticajem i dispozicijskih i situacijskih faktora (Russel i King, 2020), međutim, jako mali broj istraživanja se bavi njihovom potencijalnom interakcijom u kontekstu proučavanja seksualnog prijestupništva (Diehl, Rees i Bohner, 2018).

Seksualni napad je bilo koji oblik nasilne seksualne aktivnosti koji obuhvata sve aktivnosti od maženja do penetracije. Smatra se krivičnim djelom čak i kada žrtva zna napadača od ranije, kada se ne brani od napadača, kada je imala seksualne odnose ranije sa tom osobom ili kada je pod utjecajem alkohola, droga ili kada je bez svijesti (Petter i Whitehill, 1998). U Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik, 2003), u članu 203. se navodi: „Ko drugu osobu, upotrebom sile ili prijetnje da će izravno napasti na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina“.

Postoje različite perspektive koje pokušavaju objasniti silovanje. Biološka perspektiva daje više objašnjenja kada je u pitanju seksualno prijestupništvo. Zagovornici ove perspektive smatraju da epilepsija i povrede glave mogu biti povezane sa činjenjem seksualnog prijestupa. Pored toga, psihosomatski i neurološki faktori se također navode kao bitne poveznice (Beech i Ward, 2007). Psihodinamska perspektiva polazi od ideje da su seksualni prijestupi povezani sa problemima koje je seksualni prijestupnik imao u djetinjstvu, što dovodi do neadekvatne integracije ida, ega i superega (Fonagy, 2018). Za razliku od ove dvije perspektive, teorija socijalnog učenja naglašava da devijantno ponašanje ima svoje korijene u porodici, kroz interakciju roditelj-dijete (Fagan i Wexler, 1987). Teoretičari socijalnog učenja tvrde da se seksualna agresija obično uči kroz odnose sa porodicom i bliskim vršnjacima. Seksualni stavovi, scenariji spolnih uloga i drugi seksualno devijantni misaoni procesi koji se povezuju sa fizičkom agresijom i seksualnošću su često posredovani kulturološkim i iskustvenim faktorima (Ellis, 1989., prema Chan, Heide i Beauregard, 2011).

Da bi u budućnosti došlo do smanjenja seksualnog prijestupništva bitno se posvetiti razumijevanju karakteristika seksualnih prijestupnika i njihovih motiva za činjenje takvih oblika prijestupništva (Robertiello i Terry, 2007).

Cilj ovog preglednog rada jeste dati sveobuhvatan pregled najvažnijih teorijskih i empirijskih spoznaja o psihosocijalnim obilježjima seksualnih prijestupnika.

U skladu sa navedenim ciljem, u ovom radu nastojat će se odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Kakav je odnos između privrženosti u ranoj dobi i seksualnog prijestupništva?
2. Kako je psihopatija povezana sa seksualnim prijestupništvom te koja su obilježja sadističkih silovatelja?
3. Kakva je povezanost između Velikih Pet osobina ličnosti i seksualnog prijestupništva?
4. Kako alkohol utiče na pojavu seksualnog prijestupništva?
5. Koja su obilježja ženskih silovatelja?
6. Kako se objašnjava fenomen grupnog silovanja?

2. ODNOS IZMEĐU PRIVRŽENOSTI U RANOJ DOBI I SEKSUALNOG PRIJESTUPNIŠTVA

Privrženost se definiše kao snažna emocionalna veza sa posebnim ljudima u našem životu, koja nam pruža ugodu i radost kada smo s njima u interakciji, a kada smo u situaciji stresa oni nas mogu smiriti (Berk, 2015). Prema Berk (2015) postoje četiri vrste privrženosti:

- a) *sigurna privrženost*: roditelji su u stanju prepoznati potrebe djeteta i pravovremeno odgovoriti na njih, pokazuju djetetu svojom dosljednošću i osjetljivošću da je voljeno i sigurno, slobodno izražavaju bliskost, ali i dopuštaju mu da djeluje samostalno. Sigurno privrženo dijete će slobodno istraživati okolinu, ali zna da je roditelj uvijek tu za njega ako mu je potreban;
- b) *izbjegavajuća privrženost*: ovakva privrženost se javlja kada roditelji ne odgovaraju na emocionalne potrebe djeteta, ignorišu dijete i uče ga kako nije dobro izražavati emocije;
- c) *dezorganizirana privrženost*: roditelji djece koji su razvili ovakvu vrstu privrženosti su naročito nepredvidljivi, zanemarujući i često zlostavljaju svoju djecu;
- d) *opiruća privrženost*: roditelji djece koja razvijaju ovaj tip privrženosti su nedosljedniji u svojim roditeljskim postupcima, u pojedinim trenucima pokazuju brigu za svoje dijete, odgovaraju na dječije potrebe, a onda su nakon nekog perioda nedostupni djetetu i ne pokazuju brigu za njega.

Privrženost u djetinjstvu može uticati na stvaranje bliskih odnosa u odrasloj dobi, pa tako ako su veze nesigurne, djeca ne mogu da uspostave potrebne vještine za stvaranje bliskih odnosa, te kod takve djece dolazi do straha od intimnosti s drugima i ispoljavanja neprijateljstva ili agresije unutar odnosa ili traženja intimnosti na neprilagođene načine (Bowlby 1969, prema Čekić 2020). Ono što je uočeno kod seksualnih prijestupnika jeste da tri obrasca nesigurne privrženosti (opirući, dezorganizirani i izbjegavajući) mogu dovesti do odbojnijih i neprijateljskih stavova prema ženama i sklonošću negativnog doživljavanja partnera (Stirpe i sur. 2006, prema Čekić 2020).

Kada je u pitanju odnos sa roditeljima / skrbnicima tokom djetinjstva, osobe koje su počinile seksualno prijestupništvo često navode da su njihovi roditelji ispoljavali problematične odgojne postupke koje su sprječavale razvoj sigurne privrženosti (Sigre-Leiros, Carvalho i Nobre, 2016). Nadalje, Sigre-Leiros, Carvalho i Nobre (2016) su ispitali odnos između stilova roditeljstva u ranoj dobi i različitih vrsta seksualnih prijestupa. U istraživanju su sudjelovali 113 seksualnih

prijestupnika (silovatelji, seksualni zlostavljači djece i seksualni prijestupnici koji nisu bili punoljetni) i 51 prijestupnik koji nije počinio seksualno zlostavljanje. Nalazi do kojih su ovi autori došli jesu da silovatelji manje doživljavaju svoje očeve kao emocionalno tople u poređenju sa seksualnim zlostavljačima djece i prijestupnicima koji nisu počinili seksualno zlostavljanje.

Potaknuti istraživanjem loših odnosa u djetinjstvu, Marshall, Hudson i Hodskinsom (1993) su u svom istraživanju došli do nalaza da nisko samopoštovanje, uvjetovano nesigurnim obrascima privrženosti u ranoj dobi, čini ove osobe podložnijim da indirektno traže emocionalnu intimnost kroz seksualne odnose, čak iako moraju prisiliti partnera da učestvuje u seksualnom odnosu.

Nadalje, istraživanje Rouchy, Garcia i Michel (2019) je pokazalo da su nesigurni stilovi privrženosti značajno povezani sa svim vrstama kriminala, uključujući i silovanje, bez obzira na spol i dob. Seksualne prijestupnike karakteriše anksiozniji stil privrženosti, za razliku od prijestupnika koji su počinili fizičko nasilje. Baveći se obrascima privrženosti i seksualnim prijestupništvom, Smallbone i Dadds (1989) su potvrdili dosadašnje nalaze o tome da su nesigurni oblici privrženosti povezani sa seksualnim nasiljem, te su dodatno u svom istraživanju došli do zaključaka da seksualni prijestupnici izvještavaju o manje sigurnoj privrženosti majci u djetinjstvu i odrasloj dobi, nego što to čine imovinski prijestupnici (osuđeni za uništavanje ili krađu tuđe imovine). Također, pokazano je da obrasce anksiozne privrženosti pokazuju seksualni prijestupnici čije su žrtve bili članovi njihove porodice, odnosno koji su počinili incest, dok izbjegavajuću privrženost pokazuju seksualni prijestupnici koji su svoje prijestupe činili prema strancima ili poznanicima (Londt i Roman, 2014).

Kako navode Londt i Roman (2014), obilježja ranog porodičnog okruženja seksualnih prijestupnika uključuje iskustva nasilja u porodici, izostanak pozitivnih interakcija s majkom, majčine roditeljske postupke kojima se zanemaruju potrebe djeteta, izdvajanje iz porodice zbog nestabilne porodične situacije, što je uticalo na njihov razvoj. Također, Davids, Londt i Wilson (2015) navode da, pored lošeg odnosa s majkom, mnogi seksualni prijestupnici su odgajani bez očinske figure, a ukoliko je otac bio prisutan taj odnos se zasnivao na fizičkom i emocionalnom zlostavljanju djeteta.

U cilju boljeg objašnjenja odnosa između privrženosti u ranoj dobi i činjenja seksualnog prijestupa, Ward i Sigert (2002) navode model puteva koji naglašava da je nesigurna privrženost jedan od faktora koji osobu čini ranjivom za činjenje seksualnog prijestupa. Model uključuje četiri grupe

problema sa kojima se suočavaju seksualni prijestupnici: problemi sa emocionalnom regulacijom, nedostaci intimnih / socijalnih vještina, iskrivljeni seksualni scenariji i kognitivne distorzije. Nedostaci intimnosti / socijalnih vještina su povezani sa ranim razvojnim iskustvima i nesigurnim oblicima privrženosti. Autori navode da će se oni koji su nesigurno privrženi vjerovatnije osjećati obezvrijeđeno, odbačeno, imat će nisko samopoštovanje, nisku samoefikasnost i visoku razinu implusivnosti. Seksualni prijesutpnici koji se suočavaju sa ovom skupinom problema koriste se vrijeđanjem žrtve kako bi postigli seksualnu intimnost.

Kako navode Ward, Hudson, Marshall i Siegert (1995), nedostaci intimnosti u kombinaciji sa dezinhibicijom mogu navesti neke muškarce da traže intimnost na nedozvoljene načine. Pri tome, stil privrženosti uticat će na načine traženja intimnosti, prirodu seksualnog prijestupa, odnos prema žrtvi i korištenje agresije tokom seksualnog zlostavljanja.

3. SEKSUALNO PONAŠANJE I PSIHOPATIJA

U sistemu kaznenog pravosuđa posljednjih godina je došlo do promjene u razumijevanju uloge psihopatije. Naime, ranije je preovladavalo mišljenje da kliničke dijagnoze, poput psihopatije, imaju malu vrijednost u razumijevanju i predviđanju kriminalnog ponašanja, dok su danas, prema savremenim stajalištima kliničkih forenzičara i sudova, prepoznate kao jako važne (Archer, Buffington-Vollum, Strendy i Handel, 2006). Međutim, prilikom definisanja uticaja kliničke dijagnoze na kriminalno ponašanje, psihopatija, antisocijalni poremećaj ličnosti i sociopatija se često koriste kao sinonimi (Thompson, Ramos i Willet, 2014). Tako neki autori neizmjenično koriste izraze psihopatija i sociopatija kao sinonime, dok neki ipak koriste samo jedan od ova dva izraza. Izbor terminologije reflektira stav autora o porijeklu sindroma, pa tako autori koji vjeruju da sindrom u potpunosti tvore socijalni uzroci i iskustva iz ranog djetinjstva, koriste naziv sociopatija, dok eksperti koji smatraju da interakcija psiholoških, bioloških i genetskih faktora igra ulogu u genezi ovog sindroma, koriste termin psihopatija (Sandić, 2019). Kada je u pitanju razlika između antisocijalnog poremećaja ličnosti i psihopatije, antisocijalni poremećaj ličnosti dijagnosticira se kao poremećaj ponašanja, dok psihopatija i sociopatija naglašavaju međuljudske i afektivne karakteristike koje ističu osobine ličnosti (Thompson, Ramos i Willet, 2014). Mnogi autori smatraju da je psihopatija zapravo rezultat neriješenih emocionalnih sukoba sa roditeljima, roditeljskog zlostavljanja i odbacivanja (Kimonis, Skeem, Cauffman i Dmitrieva, 2011). Emocionalne i interpersonalne karakteristike psihopatije uključuju: slatkorječivost, površnost, egocentričnost i grandioznost, nedostatak kajanja i osjećaja krivice, nedostatak empatije, lukavost, manipulativnost i plitak afekat. Pored toga, psihopatija je obilježena i karakteristikama socijalne devijacije, a to su: implusivnost, potreba za uzbuđenjem, manjak odgovornosti, problemi ponašanja u ranom uzrastu i antisocijalno ponašanje u odrasloj dobi (Hare, 1996, prema Sandić, 2019). Naime, psihopatija je značajan prediktor kriminalnog ponašanja, jer predstavlja sržnu dispoziciju za činjene krivičnih djela, pomoću konstrukta psihopatije moguće je objediniti dimenzionalna i tipološka istraživanja kriminaliteta te doprinijeti razvojnim istraživanjima (Međedović i Petrović, 2013).

Kada je u pitanju seksualno prijestupništvo, istraživanja su pokazala da su osobe sa visokim rezultatima na psihopatiji, više zainteresovane za seksualni odnos bez intimnosti / bliskosti ili agresivni seksualni odnos te da su skloniji sudjelovati u društveno neodobrenim radnjama, od

osoba koje su nisko na ovoj osobini. Zbog takvih seksualnih odnosa, Eysenck je predložio da se stav „u ljubavi i ratu je sve dozvoljeno“, veže za osobe sa psihopatijom te da se taj sindrom može nazvati *Don Žuanovim sindromom* (Eysenck 1976, prema Barnes, Malamuth i Check 1984).

Nadalje, u studiji koja je ispitala utjecaj psihopatije na seksualne odnose, Barnes, Malamuth i Check (1984) su utvrdili da je ona značajno povezana sa:

- stjecanjem seksualnog znanja u kasnijoj dobi;
- manjem interesu za ljubav i privrženost;
- većom sklonošću maštanja o upotrebi sile u seksualnim odnosima;
- manje povoljnim stavovima prema konvencionalnim seksualnim aktivnostima;
- većom percipiranom vjerojatnošću sudjelovanja u raznim nekonvencionalnim seksualnim aktivnostima, uključujući silovanje i pedofiliju;
- pozitivnijim reakcijama na pornografiju koja prikazuje silovanje.

Nadalje, Huss i Langhinrichsen-Rohling (2000) su došli do zaključaka da su osobe sa psihopatijom počinile najteže oblike fizičkog zlostavljanja nad svojim partnerima. Također, čini se da je traženje uzbuđenja važna motivacija za kriminalno ponašanje (uključujući seksualne prijestupe) kod prijestupnika sa psihopatijom, za koje je vjerovatnije da će osjećati zadovoljstvo i užitak tokom počinjenih seksualnih krivičnih djela (Barbaree, Seto, Serin, Amos i Preston, 1994). U istraživanju, koje su proveli Barnes i sur., (1984), nađeno je da osobe sa psihopatijom doživljavaju veće seksualno uzbuđenje prilikom promatranja prikaza silovanja, kao i veću sklonost da počine silovanje, u odnosu na osobe bez osobina psihopatije.

Prema teoriji koju je predložio Rado (1958., prema Barnes i sur., 1984), osobe sa psihopatijom ne nalaze zadovoljstvo u konvencionalnim seksualnim aktivnostima. Ova teorija naglašava postojanje dvije vrste emocija: *hitne emocije* (koje su usredotočene na bol i očekivanje boli, kao što su strah i bijes) i *emocije blagostanja* (koje se usmjeravaju na sadašnje zadovoljstvo ili očekivanja zadovoljstva, a uključuju radost, ljubav i ponos). Kako bi objasnio vezu između ove dvije vrste emocija, Rado (1958., prema Barnes i sur., 1984) navodi da osobama koje su sklone činjenju seksualnih prijestupa nedostaje druga skupina emocija te da oni pate od „integrativnog nedostatka zadovoljstva“. Naime, zbog nedostatka emocija dobrobiti, hitne emocije postaju pretjerane u motivacijskoj snazi, pri čemu ograničena sposobnost za užitak i ljubav onemogućava razvoj zdrave

seksualne funkcije. Ako osobe sa psihopatijom ne uspiju koristiti emocije blagostanja, oni aktiviraju *hitne* emocije, uključujući i bijes, da bi se seksualno uzбудili.

Nadalje, recidivizam seksualnog prijestupništva je snažno povezan sa psihopatijom. Naime, osobe sa psihopatijom često čine seksualno i imovinsko prijestupništvo te imaju kriminalnu historiju (u prošlosti su, također, činili slične prijestupe) (Brown i Forth, 1997). Postoje dokazi da osobe sa psihopatijom čine raznovrsnije i ozbiljnije oblike seksualnog prijestupništva (Porter, Campbell, Woodworth i Birt, 2002), te se smatra da će osjećati visok nivo zadovoljstva i užitka tokom seksualnih prijestupa i ubistava (Porter, Woodworth, Earle, Drugge i Boer, 2003). Također je utvrđeno da osobine povezane sa psihopatijom predviđaju i seksualnu i neseksualnu agresiju u nekriminalnim uzorcima (Quinsey, Rice i Harris, 1995). Ispitivanje različitih seksualnih prijestupa daje neke naznake razlika između osoba sa psihopatijom i onih koji su nisko na ovoj osobini u pogledu obrazaca seksualnog prijestupa. Naprimjer, seksualni prijestupnici sa visokom razinom psihopatije osjećaju manje negativnih emocija 24 sata nakon izvršenja djela (Brown i Forth, 1997).

Kako bi se razumjela složenost povezanosti između psihopatije i seksualnog prijestupa, Porter, Fairweather, Drugge, Herve, Birt i Boer (2000) su ispitali veliki uzorak počinioca seksualnih prijestupa i došli do zanimljivih varijabilnosti u odnosu između interpersonalne / afektivne i bihevioralne dimenzije psihopatije i seksualnog prijestupa. Osobe koje su počinile i seksualni prijestup i fizičko zlostavljanje djece, seksualni prijestupnici i imovinski prijestupnici, imali su značajno više ocjene na bihevioralnoj dimenziji psihopatije od onih koji su fizički zlostavljali djecu. Ovaj nalaz sugerira da su seksualni prijestupnici imali hroničnije i raznovrsnije antisocijalne stilove života od onih koji su fizički zlostavljali djecu.

Također, bitno je napomenuti da je seksualna devijacija značajan prediktor ponovnog osuđivanja na kaznu radi seksualnog prijestupništva. Seksualna devijacija ili parafilija podrazumijeva iskustvo intenzivnog seksualnog uzbuđenja na netipične objekte, fantazije, ponašanja ili pojedince. Analize su pružile značajne dokaze da su seksualni prijestupnici sa psihopatijom i seksualnim devijantnim preferencijama izloženi znatno većem riziku od činjenja novih seksualnih prijestupa, nego seksualni prijestupnici sa psihopatijom, ali bez devijantnih preferencija ili seksualni prijestupnici bez psihopatije i sa ili bez seksualne devijacije (Hildebrand, de Ruiter i de Vogel, 2004).

Pored seksualne devijacije, prihvatanje mita o silovanju i psihopatija su značajni prediktori u činjenju seksualnog prijestupa. Kako bi provjerili ovu povezanost, Sussenbach i Euteneuer (2022) su proveli istraživanje na 165 muškaraca, te dodatno potvrdili da interakcija psihopatije i visokih vrijednosti prihvatanja mita o silovanju povećava mogućnost seksualnog prijestupništva.

Nadalje, u istraživanju koje su proveli Fernandez i Marshall (2003) na uzorku 27 seksualnih prijestupnika i 27 imovinskih prijestupnika koji su izdržavali zatvorsku kaznu, ispitan je odnos između empatije sa samopoštovanjem i psihopatijom. Zanimljivo je da nisu pronađene razlike između seksualnih prijestupnika i imovinskih prijestupnika u nivou samopoštovanja i psihopatije, pri čemu se ni jedna od ove dvije osobine nije pokazala značajnim prediktorom empatije u obje grupe. Na temelju dobivenih rezultata autori su zaključili da seksualni prijestupnici mogu potisnuti empatiju prvenstveno prema svojim žrtvama, umjesto da pate od generaliziranog deficita empatije.

Iako se za osobe sa psihopatijom smatra da su psihički bolesne i da možda ne trebaju odgovarati za počinjena krivična djela, oni koji počine akt psihofizičkog zlostavljanja nisu neuračunljivi u pravnom smislu. Ovo stanovište se zasniva na tome da je njihov nasilnički akt, bilo da se radi o hostilnom psihopati ili sadisti, počiva na hladnokrvnom, proračunatom i racionalnom umu koji ne uvažava drugu osobu kao ljudsko biće sa pravom na život (Sandić, 2019).

3.1. Seksualna psihopatija kod adolescenata

Seksualno prijestupništvo među adolescentima postalo je prepoznato kao značajan i ozbiljan problem, što se ogleda u povećanim stopama prijavljenih seksualnih zločina koji su počinili mladi (Ryan, 1997). Teško je procijeniti može li se koncept seksualne psihopatije valjano primjeniti na adolescente zbog ograničenja u istraživanjima. Naime, nedostaju studije koje valjano mjere adolescentsku psihopatiju i seksualne prijestupe (Porter i sur. 2002). Wieckowski, Hartsoe, Mayer i Shortz (1998) navode da adolescenti imaju sposobnost da počine teške seksualne prijestupe, slične onima kod odraslih prijestupnika. Također, identifikovali su psihopatske crte ličnosti kod adolescenata koji su počinili seksualne prijestupe. Ovisno o uzorku i kliničkoj granici korištenoj za dijagnosticiranje psihopatije, utvrđeno je da 13-23% adolescenata koji su počinili seksualni prijestup ima psihopatske crte ličnosti. Caputo, Frick i Brodsky (1999) su u svom istraživanju procjenjivali psihopatiju na uzorku 70 zatvorenih maloljetnika. Otkrili su da je značajno više

seksualnih prijestupnika pokazalo povišene rezultate na psihopatiji, za razliku od prijestupnika koji su bili osuđeni za druga djela. U poređenju sa odraslim seksualnim prijestupnicima, Aylwin, Clelland, Kirkby, Reddon, Studer i Johnston (2000) su pronašli da adolescenti koji čine seksualne prijestupe, biraju raznovrsnije profile žrtava. Na uzorku od preko 350 muških adolescentih seksualnih prijestupnika, Kahn i Lafond (1988) su utvrdili da je 40% njih za svoje žrtve biralo isključivo djevojke, 20% isključivo mladiće, a ostali su seksualno zlostavljali oba spola. Također, pokazano je da adolescentni seksualni prijestupnici koji viktimiziraju žrtve različitih profila, također, u većoj mjeri ispoljavaju manipulativno i prijeteće ponašanje kako bi prisilili svoje žrtve na seksualni odnos (Porter i sur., 2002).

Nadalje, Wieckowski, Hartsoe, Mayer i Shortz (1998) su pokazali da kod adolescentnih seksualnih prijestupnika nalazimo visoku stopu psihopatskih karakteristika. Konkretno 13% njih su postizali visoke rezultate na psihopatiji, a 30% je postiglo rezultate unutar umjerenog raspona. Kako bi provjerili da li se psihopatija javlja u komorbiditetu sa nekim poremećajem, Lindblad (2000) je analizirao dosije 56 adolescentnih seksualnih prijestupnika, koji su upućeni na forenzičku psihijatrijsku procjenu u Švedskoj tokom 1988-1995. godine. Prema dobivenim rezultatima, 16% ispitanika je imalo visoke rezultate na psihopatiji, dok je samo 5% njih ispunjavalo dijagnostičke kriterije za parafiliju i niko od tih mladih sa parafilijom nije imao komorbidni poremećaj. Ovaj nalaz sugerira da parafilije nisu uobičajne među adolescentima koji su počinili seksualne prijestupe, dok se pokazalo da podskupina sa shizofrenijom ispoljava značajan broj psihopatskih karakteristika koje mogu pridonijeti njihovom ponašanju u činjenju seksualnog prijestupa.

Kada su u pitanju adolescenti, nije jasno da li je vjerovatnije da će određeni obrasci seksualnog prijestupa biti povezani sa psihopatijom, kao što je to utvrđeno kod odraslih. Na koncu, važno je naglasiti da fenomen psihopatije kod adolescenata zahtijeva još istraživanja kako bi se povećalo razumijevanje odnosa između ove osobine ličnosti i seksualnog prijestupništva (Porter i sut. 2002).

3.2. Seksualna psihopatija: prikazi slučajeva

U tekstu koji slijedi prikazana su dva poznata slučaja seksualnih prijestupnika sa izraženom psihopatijom, s ciljem ilustracije načina na koji djeluju ovi tipovi prijestupnika.

Slučaj gospodina C.

Slučaj gospodina C., srednjovječnog seksualnog prijestupnika sa izraženim osobinama psihopatije koji služi kaznu u kanadskom zatvoru, preuzet je iz rada Portera i sur. (2000). U sudskom procesu je osuđen za ponovljene seksualne napade na tri tinejdžerice, s kojima je tokom jednogodišnjeg perioda održavao odnos gospodar / rob. Također, počinio je i druge seksualne prijestupe (njegove žrtve su bile različitih profila), uključujući serijska silovanja odraslih žena i seksualno prijestupništvo nad djecom. Razgovarajući o svojim žrtvama, naglasio je da se u toku činjena svojih prijestupa fokusirao samo na jednu žrtvu, a nakon određenog vremena, kada bi mu ta žrtva dosadila, prelazio bi na drugu. Pored seksualnih prijestupa bio je osuđen i za druge ozbiljne i ponekad nasilne prijestupe. Njegovo seksualno prijestupničko ponašanje nije prestalo ni nakon odlaska u zatvor. Naime, bio je osumnjičen za seksualno zlostavljanje zatvorenika i često se neprikladno ponašao prema ženskom osoblju.

Gospodin C. je više puta psihološki procjenjivan, uključujući i mjere psihopatije na kojima je postigao visoke rezultate te prilikom tih procjena opisan kao „*psihopata iz udžbenika*“. S obzirom na njegovu kriminalnu prošlost i dijagnozu psihopatije, smatrao se visokorizičnim za ponovno činjene prijestupa. U daljnoj analizi pokazalo se da on nije imao problema sa agresijom, koja se nalazi u podlozi motivacije za seksualni prijestup, niti je bilo dokaza o parafiliji. Čini se da je njegov profil seksualnih i drugih kriminalnih prijestupa obuhvaćen konceptom seksualne psihopatije, više nego tradicionalnim opisima seksualno nasilnih muškaraca. Naime, ponašanje seksualnog psihopate motivisano je željom za uzbuđenjem i senzacijom, kao i sklonošću dosadi, a ne ljutnjom ili nekim oblikom parafilije. Ovo traženje senzacije i uzbuđenja navodi seksualne psihopate da na kraju izgube interes za određenu vrstu žrtve i s vremenom počine seksualne prijestupe protiv više različitih tipova žrtava, kao što je to bio slučaj i kod gospodina C. Kako navode Porter i sur., (2000), taj isti svestrani obrazac može se proširiti na neseksualno kriminalno ponašanje i održavati široku lepezu nasilnih i nenasilnih antisocijalnih radnji.

Albert DeSalvo

Albert DeSalvo, poznatiji kao „*Bostonski davitelj*“, ubio je trinaest žena u periodu od 1962. do 1964. godine. On, međutim, nije bio uhapšen zbog ubistava koje je počinio, nego zbog serije silovanja zbog kojih mu je prvobitno suđeno. Prilikom psihološke procjene pokazivao je visoke

mjere na psihopatiji. Za razumijevanje Albertove seksualne psihopatije, važno je spomenuti njegovo djetinjstvo. Naime, njegov otac je bio nasilni alkoholičar koji je fizički zlostavljao njegovu majku, te ga je navodio da gleda njegove seksualne odnose sa prostitutkama. Kao dijete, Albert je uživao u mučenju životinja, a kao tinejdžer se već počeo baviti sitnim krađama. U dobi od 14 godina javlja se njegov „*nezasiti seksualni apetit*“, zbog kojeg će na koncu i biti osuđen. O silovanjima i ubistvima se jako malo znalo, osim da su žrtve bile žene u dobi između 19 i 85 godina. Većinu ubijenih žena je silovao u vlastitim domovima, a zatim zadavio njihovom odjećom, kao što su čarape, šalovi i podsuknje. Za sve te zločine je bio odgovoran misteriozni „*Bostonski davitelj*“, a tek nakon izvjesnog vremena policija otkriva njegov pravi identitet. De Salvo je osuđen na doživotni zatvor za nasilje i silovanje neodređenog broja žena (smatra se da broj njegovih žrtava varira između 300 i 2000) (Woodworth i Porter, 2000).

4. SEKSUALNI SADIZAM

Seksualni sadizam, kao pojam, prvi put spominje Krafft-Ebing 1886. godine, kako bi objedinio pojmove okrutnost, nasilje i požudu (Kirch i Becker, 2007). Prvi zabilježeni slučaj seksualnog sadiste bio je Gilles de Rais, francuski plemić iz 15. stoljeća, koji je silovao, mučio i ubio stotine djece. Izvještaji iz tog vremena otkrivaju i druge seksualne prijestupnike koji su pokazivali očigledne sadističke crte, kao što je bio Donatien Alphonse Francois, grof de Sade, po kojem je poremećaj i dobio ime (Marshall i Kennedy, 2004., prema Hickey, 1991).

DSM-5 (Američka psihijatrijska udruga, 2014), u sklopu parafilčnih poremećaja, sadrži kategoriju poremećaj sa seksualnim sadizmom. Kako bi se ovaj poremećaj dijagnosticirao, osoba treba da u razdoblju od najmanje šest mjeseci doživljava opetovano i snažno seksualno uzbuđenje koje proizlazi iz tjelesne i psihičke patnje druge osobe koja nije pristala na seksualni kontakt. Primarna motivirajuća sila je želja za ispoljavanjem moći ili kontrole nad žrtvom (Gratzer i Bradford, 1995).

Međutim, problem sa identifikacijom sadizma, kao seksualnog zadovoljstva proizašlog iz određenih radnji ili posljedica, je u tome što je takvo zadovoljstvo subjektivno i o njemu treba da zaključuje dijagnostičar. Stoga se istraživačima sugerira da se pridržavaju DSM kriterija, umjesto da se oslanjaju na vlastite *ad hoc* definicije. Naime, autori u svojim radovima često znaju navoditi različite izvore seksualnog uzbuđenja kao ključne karakteristike osoba sa poremećajem sa seksualnim sadizmom, te su seksualni prijestupnici često klasificirani kao sadisti prema jačini korištene sile i stepena ozljeda žrtve, iako navode da su koristili DSM dijagnostičke kriterije (Marshall i Kennedy, 2004).

Postoje mnoga druga ponašanja koja su uključena u sadističke radnje, međutim, ona služe kao način na koji osoba sa sadističkim poremećajem doživljava moć i kontrolu (Marshall i Kennedy, 2004). Brittain (1970) smatra da se djela okrutnosti i nanošenja boli provode kako bi se žrtva pokorila, te da to pokoravanje kod seksualnih sadista stvara seksualno uzbuđenje, koje može da proizlazi i iz emocionalne prisile i iz fizičke agresije prema žrtvi. Ponižavanje i degradacija žrtava su, također, česta obilježja seksualnog sadizma. Seksualni prijestupnici sa sadističkim crtama će često zahtijevati od žrtve da izvodi niz ponižavajućih aktivnosti, što im pruža veće zadovoljstvo nego stvarni seksualni čin sa žrtvom (Marshall i Kennedy, 2004., prema Rada, 1978).

Sadizam može postojati čak i izvan seksualne sfere. Takve osobe pokazuju okrutno, ponižavajuće i agresivno ponašanje u društvenim i radnim situacijama, pokazujući nedostatak poštovanja i empatije. Ovakve osobe dobivaju zadovoljstvo od seksualnog zlostavljanja partnera te se nazivaju seksualnim psihopatama, a u slučaju kriminalnih aktivnosti nazivamo ih seksualnim prijestupnicima (Palermo, 2013). Kada su upitanju kriminalne aktivnosti, potrebno je znati napraviti razliku između ekspresivnog nasilja (koje predstavlja otpuštanje napetosti kod napadača) i sadističkog nasilja (koje stvara seksualno uzbuđenje kod napadača) (Marshall i Kennedy, 2003).

Seksualni prijestupnici mogu počinuti ubistvo ili na drugi način sudjelovati u pretjeranom nasilju, iz četiri razloga (Grubin, 1994):

- 1) kako bi ušutkali žrtvu;
- 2) kao rezultat ljutnje zbog otpora žrtve;
- 3) zbog panike, pri čemu ozljeda ili smrt žrtve može biti slučajna;
- 4) zato što ubistvo ili ranjavanje žrtve može izazvati seksualno uzbuđenje.

Kad su u pitanju prva tri razloga, napadač vidi čin ubistva kao jedini način da izbjegne posljedice trenutne situacije i tada se ne može reći da je u pitanju seksualni sadizam, dok bi zaključak o dijagnozi poremećaja sa seksualnim sadizmom bio prikladan samo u slučaju koji se odnosi na četvrti razlog, jer je napadač osjetio seksualno uzbuđenje prilikom ranjavanja ili ubistva žrtve, pri čemu je njegov primarni cilj bio da nanese štetu žrtvi (Grubin, 1994).

Kod serijskih i masovnih ubica, slika o sebi obilježena je niskim samopoštovanjem, stvarnim i percipiranim odbijanjem od strane drugih, očajem, nemoći i samoprijezirom koji se projicira na druge. Oni krivnju za svoje stvarne i percipirane nedostatke usmjeravaju prema van. Tokom adolescencije i dalje u odrasloj dobi, potencijalni ubica koristi fantaziju i sanjarenje kao sredstvo za kompenzaciju manjkavih društvenih odnosa, a u nekim slučajevima i nedostatak seksualnih odnosa. Kako iskrivljene percepcije postaju ukorijenjeni obrasci mišljenja, potencijalno nasilni kriminalac tone sve dublje i dublje u izmišljeni svijet. Na kraju, to postaje neučinkovit mehanizam suočavanja, a pokušaj pojedinca da ponovo uspostavi psihološku ravnotežu mora napredovati i fantazija se mora aktualizirati (Proulx, Beauregard, Cusson i Nicole, 2007).

Kada govorimo o sadističkim serijskim ubicama, oni obično imaju detaljne i razrađene fantazije, odnosno „skripte nasilja“, bogate temama zlostavljanja, kontrole i dominacije. Čin ubistva je obično sredstvo seksualnog uzbuđenja i zadovoljenja. Ukoliko je sadistički silovatelj prepoznao žensku žrtvu kao reprezentativnu (obično sadistički silovatelji imaju viziju kakve žrtve žele,

naprimjer, s obzirom na karakteristike ličnosti, zanimanje ili izgled), vjerovatno je da će imati generalizirani osjećaj nerealnog bijesa, mržnje i nadmoći nad ženama. S druge strane, seksualni sadizam, devijantnost i seksualno zadovoljstvo uzrokovano nasiljem nisu primarni motivi za masovnog ubicu. Kod ovog tipa ubice postoje elementi sebične, neumjesne ljutnje i pronalaska krivice u drugima u fantaziji, te uvjerenja da su žene bezvrijedne i da žele imati seksualni odnos s njim, ali da se samo pretvaraju nedostižnima (Murray, 2017). MaccCulloch, Snowden, Wood i Mills (1983.) su prvi predložili teoriju o nastanku sadističkog ponašanja, temeljenu na analizi 16 psihijatrijskih pacijenata koji su počinili silovanje. Autori su došli do zaključaka da je velika većina ovih muškaraca doživljavala ponavljajuće sadističke fantazije povezane sa seksualnim uzbuđenjem koje su se javljale prvenstveno tokom tinejdžerskih godina. Također, utvrdili su da su ovi muškarci imali poteškoće u uspostavljanju društvenih i seksualnih odnosa, zbog čega su sebe smatrali neadekvatnim. Autori dalje smatraju da sadističke fantazije mogu dati osjećaj moći i kontrole muškarcima koji imaju poteškoće u uspostavljanju odnosa u svim područjima njihovog života. Te se fantazije zatim održavaju (procesima operantnog uvjetovanja) i pojačavaju (procesima klasičnog uvjetovanja) kroz masturbaciju. MaccCulloch je kasnije nadopunio ovaj model opisujući inicijaciju sadističke fantazije kao posljedicu neuralno utemeljenih asocijativnih veza između stanja seksualnog uzbuđenja i osjećaja agresije koji proizlaze iz traumatskih iskustava u djetinjstvu (MaccCulloch, Gray i Watt, 2000).

Kako bi došli do zaključaka zbog čega dolazi do seksualnog ubistva, Burgess, Hartman, Ressler, Douglas i McCormak (1986) su intervjuisali 36 počinitelja seksualnog ubistva. Zaključili su da neuspješna prorada traumatskih iskustava iz djetinjstva (izloženost fizičkom ili seksualnom zlostavljanju, prvenstveno od strane primarnih skrbnika) uzrokuje povlačenje djeteta u unutrašnji svijet mašte koji karakterišu teme agresije i dominacije. Te fantazije zatim stupaju u interakciju s negativnim ličnim karakteristikama djeteta i narušavaju njegove socijalne odnose, što dovodi do daljne izolacije i korištenja fantazije kao društvene zamjene. Ovi autori vjeruju da te fantazije dovode do povezanosti agresije i seksualnog uzbuđenja koje se pojačavaju i eskaliraju tokom vremena, što u konačnici dovodi do seksualnog ubistva.

Nadalje, u studiji koju su proveli Kirsch, Becker, Fanniff i Martnes (2006., prema Kirsch i Becker 2007), seksualno zlostavljanje od strane ženskog počinitelja u djetinjstvu pokazalo se značajnim prediktorom razvoja seksualnog sadizma u skupini seksualno nasilnih predatora. Ovo sugerira da

zlostavljanje od strane ženske osobe može dovesti do seksualnog uzbuđenja izazvanog agresijom prema ženama (Kirsch i Becker, 2007., prema Kirsch, Becker, Fanniff i Martnes, 2006).

Jedan od mehanizama koji može posredovati u odnosu između afektivnog iskustva i seksualnog sadističkog ponašanja je nesposobnost prepoznavanja emocionalnih stanja drugih. Možda su sadisti sposobni osjetiti negativne emocije, kao odgovor na vlastitu patnju, ali ne uspijevaju iskusiti negativne emocije zbog patnje drugih jer nemaju sposobnost prepoznavanja tuđih emocija ili suosjećanja s tuđom nevoljom (Kirsch i Becker, 2007). Visok stepen egocentričnosti, koji se nalazi među seksualnim ubicama, može ograničiti njihovu svijest o uticaju vlastitih postupaka na druge (Burgess i sur., 1986). Međutim, Warren, Hazelwood i Dietz (1996) dolaze do drugačijih zaključaka da je prisutnost hladne empatije, a time i sposobnosti prepoznavanja emocija žrtve, ključna za seksualne sadiste kako bi u poptunosti mogli uživati u patnji svoje žrtve (Kirsch i Becker, 2007., prema Fox i Levin, 2005).

4.1. Uloga devijantnih seksualnih fantazija

Pojam *fantazija* se definiše kao razrađen skup spoznaja ili misli koje preokupiraju emocije i manifestuju se kroz dnevno sanjarenje, te se fantazija smatra glavnim motivom u serijskim seksualnim ubistvima (Prentky, Burgess, Rokous, Lee i sur., 1989). Ubistvo koje slijedi nakon seksualnog prijestupa se obično posmatra kao anomalan događaj i prkosi naporima da se osmisli objašnjenje zasnovano na nekoj teoriji (Brittain, 1970). Kako bi pokušali objasniti motivaciju za činjenje seksualnog prijestupništva, MaccCulloch, Snowden, Wood i Mills (1983) su proveli analizu podataka 16 sadističkih pacijenata te su došli do zaključaka da su kod njih 13 zločini bili potaknuti unutrašnjim faktorima. Nadalje, oni su došli do obrasca sadističkih fantazija koje su se, po principu ponavljanje / prisila, ponavljale samo u fantaziji, potom u rasuđivanju i na kraju u napadima. Kako su se fantazije sve više uvježbavale, to jeste kako je napadač u glavi sve jasnije imao sliku fantazije koju želi ostvariti i način na koji će je ostvariti, tako je fantazija sve više sticala snage da se i ostvari.

Kako bi bolje razumjeli motivaciju u činjenju ovakve vrste zločina, Burgess, Hartman, Ressler, Douglas i McCormack (1986) su razvili motivacijski model seksualnog ubistva koji se temelji na fantaziji, koji ima pet interaktivnih komponenti:

1. otežan razvoj sigurne privrženosti u ranom djetinjstvu;
2. prisustvo formativnog traumatičnog događaja;
3. šablonski odgovori koji služe za generisanje fantazija;
4. privatni, unutrašnji svijet koji je okupiran nasilnim mislima i ostavlja osobu izoliranom i zaokupljenom sobom;
5. filter povratne informacije koji održava ponavljajuće obrasce razmišljanja.

Dokazi iz kliničkih i empirijskih studija naglasili su važnost fantazije kao pokretačkog mehanizma za seksualni sadizam i seksualno ubistvo (Prentky, Burgess, Rokous, Lee i sur., 1989). MacCulloch, Snowden, Wood i Mills (1983) smatraju da, kada pojedinac ne nailazi ni na jednu prepreku u ostvarenju svoje fantazije, on će se uključiti u serije postepeno preciznijih „probnih pokreta“, na način da će na svojim žrtvama probati ostvariti svoju fantaziju. Budući da se probne serije nikada ne mogu tačno podudarati sa fantazijom, javlja se potreba da se životna fantazija ponovo uprizori sa novom žrvom.

Bandura (1969., prema Prentky i sur. 1989) navodi da tri varijable socijalnog učenja mogu biti važne u povezivanju seksualnog uzbuđenja s devijantnom fantazijom, a to su: roditeljsko modeliranje devijantnog ponašanja na očigledan način, stalna povezanost između modeliranog devijantnog ponašanja i snažnog pozitivnog afektivnog odgovora djeteta te jačanje djetetove devijantne reakcije. Nadalje, iako je malo vjerovatno da je prezentacija fantazije u stvarnost u skladu sa klasičnim modelom uvjetovanja, smatra se da što se fantazija više uvježbava ona dobiva veću snagu i stvara se jača veza između sadržaja fantazije i spolnog uzbuđenja (Prentky i sur., 1989). Burgess, Hartmann, Ressler, Douglas i McCormack (1986) navode da neki istraživači pretpostavljaju da su osobe sa seksualnim fantazijama motivisane za činjenje seksualnog prijestupništva, a potom i ubistva žrtve svojim načinom razmišljanja koji proizilazi iz njihovih neprorađenih traumatskih iskustava iz djetinjstva.

4.2. Povezanost psihopatskih tendencija i sadizma

Seksualni sadizam i psihopatija su teorijski, klinički i empirijski povezani sa seksualnim prijestupima, kao i sa neseksualnim nasiljem (Knight, 2010). Pokazalo se da sadisti doživljavaju seksualno zadovoljstvo zbog fizičke i emocionalne patnje drugih, dok su psihopate nasilni zbog nemogućnosti da osjete patnju drugih, pretjeranog reagovanja na uočenu agresiju ili kako bi

postigli neki cilj (Kirsch i Becker, 2007). Iako treba napomenuti da nisu sve seksualne ubice seksualni sadisti, visoke stope psihopatije u populaciji koja vjerovatno sadrži podkategoriju seksualnih sadista sugeriraju da postoji određeni stepen povezanosti između psihopatije i seksualnog sadizma. Istraživanja su pokazala da su psihopatske seksualne ubice počinile značajno više sadističkog nasilja od seksualnih ubica koji nemaju psihopatske crte (Porter, Woodworth, Earle, Drugge i Boer, 2003). Psihopate i seksualni sadisti doživljavaju značajne nedostatke u emocionalnoj obradi i iskustvu. S obzirom na pretpostavljenu ulogu koju nedostatak emocija igra u počinjenju instrumentalnog nasilja, nije iznenađujuće da su osobe sa psihopatskim i sadističkim crtama uključene u visoke stope instrumentalnog nasilja (Dietz, Hazelwood i Warren, 1990).

Nadalje, kada govorimo o vezi između seksualnog sadizma i psihopatije, važno je naglasiti da je takva veza očekivana. Naime, i osobe sa psihopatskim crtama i osobe sa sadističkim crtama dijele želju za kontrolom i dominacijom nad svojim žrtvama (koje smatraju objektima), hroničnu emocionalnu odvojenost koja dehumanizira njihove žrtve, agresivni narcizam zbog kojeg osjećaju da je uredu činiti svojim žrtvama šta žele te lažljivosti koja ih veseli i olakšava im mogućnost otmice svojih žrtava (Meloy, 1997).

Postoji nekoliko mogućih objašnjenja zašto se psihopatija i seksualni sadizam povezuju i međusobno djeluju, rezultirajući seksualnim nasiljem (Darjee, 2019):

1. konceptualno preklapanje: nedostatak empatije, dominacija i upotreba nasilja;
2. dio su istog konstrukta: možda seksualni sadizam i psihopatija samo predstavljaju različite aspekte istog temeljnog stanja ili poremećaja;
3. sadistički poremećaj ličnosti: neseksualne sadističke crte ličnosti (okrutnost, dominacija i kontrola) mogu se povezati i sa seksualnim sadizmom i psihopatijom;
4. zajednička etiološka predispozicija: slični temeljni razvojni faktori mogu stvoriti predispoziciju i za psihopatiju i za seksualni sadizam, naprimjer, zlostavljanje u djetinjstvu;
5. etiološka predispozicija jednog prema drugome: psihopatija može izazvati predispoziciju za seksualni sadizam ili obrnuto;
6. predispozicija za ispoljavanje seksualnog nasilja: psihopatija može izazvati predispoziciju za izražavanje seksualnog sadizma kao otvorenog seksualnog nasilja, sa bezosjećajnošću i / ili dezinhibicijom koja olakšava izvođenje ugodnih, seksualno stimulativnih radnji koje drugima nanose štetu.

Aspekte psihopatije, kao što su bezosjećajnost i manipulativnost, možemo povezati sa hroničnim nasiljem, nasiljem tokom činjena zločina i ubijanjem na mjestu zločina, iskorištavanjem žrtava te pokušajima planiranja da žrtva ne bude pronađena (Darjee, 2019). Nadalje, Darjee (2019) dolazi do zaključka da su mjere psihopatije i seksualnog sadizma značajno, ali umjereno povezane. Seksualni sadizam je povezan sa indikatorima mjesta zločina (kod osoba sa seksualnim sadizmom se može pretpostaviti gdje će počiniti ponovni zločin), seksualnim uzbuđenjem zbog nanošenja patnje (konontrolisanje žrtve, seksualno su nametljivi drugima, te imaju nasilno ponašanje prema žrtvi) i perzistentnim obrascem devijantnog ponašanja. Psihopatija je povezana sa manipulacijom (pokušaji izbjegavanja otkrivanja zločina i žrtve), bezosjećajnošću (ekstremno nasilje), zloupotrebom sredstava ovisnosti, nepromišljenim ponašanjem na mjestu zločina i nestabilnim načinom života. Seksualni sadizam je primarno povezan sa pokazateljima seksualne devijantnosti, dok je psihopatija primarno povezana sa pokazateljima antisocijalne devijantnosti.

4.3. Sadistički seksualni prijestupnici: prikaz slučajeva

Kako bismo bolje razumjeli samu prirodu sadističkih prijestupnika i na koje načine oni djeluju u daljnjem tekstu će biti prikazani neki od najpoznatijih zabilježenih slučajeva sadističkih seksualnih prijestupnika, pri čemu će se pokušati ukratko prikazati njihov način života, motivi za činjene seksualnih prijestupa te načini na koje su birali svoje žrtve.

George Sodini

George Sodini je 5. augusta 2009. godine ušao u LA Fitness Center koji je često posjećivao i pogasio svjetla za vrijeme aerobika za žene. U mraku je pucao iz vatrenog oružja, pri čemu je ubio tri i teško ranio devet žena. Vjeruje se da je ekstremna usamljenost i nedostatak seksualnog ili bliskog odnosa sa suprotnim spolom potaknula njegovu ogorčenost i osvetoljubivost. U razdoblju prije počinjenja ovog zločina, zapisivao je svoje osjećaje odbačenosti od strane žena i svoju duboko ukorijenjenu seksualnu frustraciju (Murray, 2017). Iz njegovih zapisa se saznalo da on nije shvatao zašto ne može uspostaviti odnos sa ženama i zašto nema djevojku jer se nije smatrao fizički neprivlačnim. Isticao je i da nema seksualnih odnosa, da ga žene uopšte ne primjećuju kao potencijalnog partnera te da mu ne pridaju nikakav značaj. Zbog svoje izoliranosti i žudnje za intimnom vezom, za koju je smatrao da je nikad neće moći ostvariti, osjećao je jaku ljutnju.

Nedostatak intimnosti i nemogućnost pronalaska partnerice za vezu, Sodini je zamijenio nasilnom mizogonom fantazijom o osveti, odnosno, osjećaj emocionalne praznine pretočio je u nasilje usmjereno prema ženama. Njegove žrtve su predstavnice svih žena koje su ga tokom života odbile ili koje ga nisu primjećivale, te su kod njega izazivale osjećaje ljutnje, nedovoljnosti i poniženja. Sodini je ovim činom u teretani postigao seksualno zadovoljstvo i osvetio se ženskoj populaciji koja ga je odbijala. Ubistvom ovih žena, uskratio im je život i sreću za kojom je očajnički žudio (Murray, 2017).

Jared Lee Loughner

Jared Lee Loughner je mladić u dvadesetim godinama koji izdržava zatvorsku kaznu zbog zlostavljanja i ubistava žena. On je počinio ubistva praćena mizogonim fantazijama o seksualnoj osveti, prožetoj nekim oblikom psihotične paranoje. O njegovom slučaju se ne zna mnogo, ali dokazi prikupljeni u policijskoj istrazi navode nekoliko motiva za njegovo ponašanje: seksualna fiksacija i bijes usmjeren prema ženama, osveta zbog odbacivanja koje je doživio u društvenim, akademskim i radnim krugovima te učinak neliječene duševne bolesti, odnosno psihoze. Ono što je karakteristično za njega jesu izjave koje je ostavljao na svom internetskom sajtu. Jedna od najupečatljivijih izjava jeste da žene uživaju biti silovane, da njima zapravo prija igra u kojoj su one „*prinudene*“ na seksualni odnos te ako su muškarci jako dugo sami, neizbježno je da će doći do čina silovanja (Murray,2017).

Ted Bundy

Ponašanje Ted Bundya veže se uz njegovu burnu vezu i odbijanje od strane njegove zaručnice Stephanie Brooks, koja je dolazila iz otmjene sredine pune podrške, kojoj je on uvijek težio. Ono što je prezirao kod sebe jeste njegova haotična porodica iz niže srednje klase. Kada se njegova veza sa Stephanie završila, duboko je osjećao taj gubitak, smatrajući da nikada neće moći dosegnuti u visoko društvo i izdići se iz svog porijekla. Bundy je udovoljio svojim osjećajima neprijateljstva i osvete tražeći reprezentativne ženske žrtve koje su fizički nalikovale Stephanie i koje su dolazile iz slične društvene klase od koje se osjećao odbačenim (Murray, 2017). Glavnom motivacijom za počinjenje njegovih djela smatra se postizanje moći i kontrole, međutim, postoji i

očit seksualni element mučenja u njegovim ubistvima kako bi se postigao osjećaj kontrole. Bundy je želio potpuno zaposjesti svoje žrtve i sticao je veliko zadovoljstvo da žrtvin život ovisi isključivo o njemu (Holmes i Holmes, 2009). Njegova mržnja je bila usmjerena na arhetip žrtve. Ono što Bundy razlikuje od većine serijskih ubica jeste to da je on u svojoj žrtvi tražio idealizovanu ženu, a ne ženu iz niže ili srednje klase kako to rade drugi. Njegove žrtve su imale specifičan izgled, to su često bile atraktivne brinete iz više srednje klase (Murray, 2017., prema Leyton 2003).

Michaud i Aynesworth (1999), prilikom opisivanja zločina Ted Bundy, navode da je bio toliko „*đavolski*“ lukav da se prilikom istraga prvih njegovih ubistava moglo samo nagađati o počinitelju. Prema ostacima tijela koje su policijski službenici pronalazili, moglo se pretpostaviti da su djevojke bili zadavljenje ili pretučene, a u nekim slučajevima čak oboje. Sve njegove žrtve su bile mlade, a veliki broj njih su bile studentice. Kada bi pronašao reprezentativnu žrtvu, on bi krenuo sa uhođenjem te nakon nekog vremena pronašao bi način i da joj priđe, nakon čega žrtvi nije bilo spasa. Poznato je da je samo jedna djevojka uspjela pobjeći, ali ubrzo ju je pronašao i lišio života. Kada bi izvršio seksualni zločin nad svojom žrtvom, vozio bi stotinama i hiljadama kilometara sa njihovim mrtvim ili onesviještenim tijelima u svom automobilu, nakon čega bi ostatke odjeće svukao sa njih i ostavljao njihova tijela na unaprijed odabranim šumskim mjestima. Pomno bi pratio da li se o njegovom zločinu priča na televizijskim programima, a ako ne, vraćao bi se po nekoliko puta na mjesta gdje je ostavljao njihova tijela i ponovo bi proživljavao ono što im je uradio. Lubanje svojih žrtava često je zadržavao kao suvenire, dok bi ostatke tijela ostavljao u rasponu od nekoliko stotina metara. Malo ostataka mekog tkiva koje je pronađeno upućivalo je na silovanje i sakaćenje.

Nakon što je uhapšen, rađene su različite procjene njegovih zločina te je 1989. godine snimljen niz intervjua. Kada je govorio o svojim zločinima, Bundy bi o sebi uvijek govorio u trećem licu. Smatrao je da je za njegove zločine kriv poseban, odvojeni dio njegove ličnosti kojeg je nazivao „*entitet*“. Izjavio je da bi se taj dio njegove ličnosti pojavio kada bi bio pijan, dok bi, kada nije konzumirao alkohol uživao u svakodnevnim aktivnostima. Tvrdio je da je ovaj „*entitet*“ bio u potpunosti motivisan seksom, dok je ubijanje bilo tek dio procesa u kojem je on bio siguran da će moći nastaviti sa činjenem svojih zločina, a da pravno ne odgovara za njih. Dok je govorio o svom djetinjstvu i adolescenciji, spomenuo je da je provodio dosta vremena čitajući pornografske materijale i baveći se voajerizmom (Rakestraw i Cameron, 2019).

Prilikom kliničke procjene, Ted Bundy je ocijenjen visoko u domeni ekstraverzije i opisan kao asertivan, aktivan i željan uzbuđenja. Također, kliničari su govorili o njemu kao osobi sa posebno niskim nivoom neuroticizma, te visokim nivoom savjesnosti. Za razliku od impusivnog, nekontrolisanog ponašanja koje bi se očekivalo od prijestupnika sa antisocijalnim crtama, opisan je kao kompetentan, uredan, usmjeren na postignuće i promišljen (Samuel i Widiger, 2007). Pošto su se zločini Teda Bundyja smatrali zanimljivim za proučavanje, Samuel i Widiger (2007) su pokušali da opišu njegovu ličnost. U studiji, u kojoj su učestvovala 73 psihologa, data je kratka vinjeta od jedne i pol stranice sastavljena iz historijskih izvora i referentnih materijala o Bundyu, te su prisutni psiholozi zamoljeni da ga opišu u smislu nomenklature poremećaja ličnosti. Analizom vinjete, najčešće dijagnosticiran poremećaj ličnosti je bio antisocijalni, što je potvrdilo 96% prisutnih psihologa, dok je 95% njih, također, zaključilo da on ispunjava kriterije za dijagnozu narcističnog poremećaja ličnosti.

Gary Leon Ridgway

Jedan od najpodlijih serijskih ubica u historiji SAD, Gary Leon Ridgway, je do trenutka uhićenja 2001. godine, počinio 48 serijskih ubistava. Njegove žrtve su bile prvenstveno prostitutke i žene kojima je lako mogao pristupiti, jer je smatrao da se za njih niko i nije brinuo. Ridgway je zadavio mnoge žrtve tokom seksualnog odnosa, a tijela je ostavljao duž obale rijeke Washington Green, Seattle, zbog čega dobiva nadimak ubica iz Green Rivera. Izjavio je da je uživao u davljenju svojih žrtava i da je ubijanje prostitutki bila „karijera“ (Murray 2017., prema Hickey 2010).

Kako bi se Garyjevo ponašanje bolje razumjelo, važno je navesti neke dijelove iz njegove prošlosti, kao i porodične odnose. Njegova majka Mary je bila žena drskog ponašanja koja je prakticirala bizarne metode odgoja svoje djece, čemu se otac nije suprostavljao. U djetinjstvu često nije mogao kontrolisati mokrenje, a kada bi se desilo da se pomokri izvan toaleta, majka bi ga grdila pred braćom i stavljala pod tuš kako bi ga okupala u hladnoj vodi, obračujući posebnu pažnju na njegove „najprljavije“ dijelove, odnosno genitalije, pri čemu bi ova ritualna čišćenja često obavljala oskudno obučena. Postoje i izjave kako je Mary jedne prilike razbila tanjire o glavu svog muža, a da on nije uopšte reagovao. Otac Tom nije imao centralnu ulogu u životu svog djeteta, međutim, doveo je Garya u doticaj sa nekrofilijom, koja će vremenom postati glavna tema njegovih tinejdžerskih seksualnih fantazija (zamišljao je da ima seksualne odnose sa beživotnim tijelom) (Levi-Minzi i Shields, 2007., prema Reichert 2004). Tokom adolescencije, Gary je počeo

maštati o nasilnom seksualnom odnosu sa svojom majkom. Imao je želju da joj ostavi doživotne ožiljke tako što će joj prerezati vrat kuhinjskim nožem, kako bi ublažio svoju frustraciju (Levzi-Minzi i Shields, 2007). Govoreći o svojim zločinima, rekao je da ih činio nad prostitutkama kako bi se oslobodio agresije koju je osjećao prema ženama, a koju je izazvala njegova majka. Uživao je u kontroli koju je imao tokom susreta sa žrtvama i ubistvima. Tokom čina ubistava, jačao je svoju muškost koju nikada nije mogao izraziti u prisustvu svoje nadmoćne majke (Levzi-Minzi i Shields, 2007).

5. PETOFAKTORSKI MODEL LIČNOSTI I SEKSUALNA AGRESIJA

Vjeruje se da su osobine ličnosti uključene u etiologiju i održavanje seksualnog nasilja. Takve osobine poznate su kao stabilni dinamički faktori (tj. postojeane psihosocijalne karakteristike agresora) i igraju veliku ulogu u procjeni rizika za seksualno prijestupništvo (Hanson i Harris, 2000). Većina studija o odnosu između crta ličnosti i seksualne agresije nije se temeljila na struktuisanom i empirijski potvrđenom modelu ličnosti (Carvalho i Nobre, 2019). Petofaktorski model ličnosti organizuje osobine ličnosti u razumljiv sistem, usmjeren na istraživanja u području ličnosti (Costa i McCrae, 1992). Ovaj model se sastoji od pet glavnih faktora koji su poredani u hijerarhijsku strukturu i poznati su kao Velikih Pet: neuroticizam, ekstraverzija, otvorenost, savjesnost i ugodnost (Costa i Widiger, 2002., prema Carvalho i Nobre, 2019). Dimenzija neuroticizma odražava stepen emocionalne prilagodbe osobe i njene predispozicije da doživi više različitih afekata. Ekstraverzija odražava količinu i intenzitet pozitivnih interakcija među ljudima. Dimenzija otvorenosti odražava estetski senzibilitet, maštu i potragu za novim iskustvima. Ugodnost opisuje kako osobe komuniciraju sa drugima i prati kontinuum koji ide od suosjećanja do antagonizma. Dimenzija savjesnosti odnosi se na stepen organizovanosti, kontrole i upornosti koje osoba posvećuje ponašanju usmjerenom prema cilju (Costa i McCrae, 1992). Zainteresovani ovom temom, Alen i Walter (2018) su u meta-analitičkoj studiji došli do dokaza da je ličnosti povezana sa teorijski predviđenim komponentama seksualnosti i seksualnog zdravlja. Neuroticizam je pozitivno povezan sa seksualnim nezadovoljstvom, negativnim emocijama i simptomima seksualne disfunkcije. Ekstraverzija je pozitivno povezana sa seksualnom aktivnošću i rizičnim seksualnim ponašanjem, a negativno je povezana sa simptomima seksualne disfunkcije. Otvorenost je pozitivno povezana sa homoseksualnom orijentacijom i liberalnim stavovima prema seksu. Prijatnost i savjesnost su negativno povezani sa seksualno agresivnim ponašanjem i seksualnom nevjerom.

Da bi razumjeli povezanost između Velikih Pet osobina ličnosti i rizičnih seksualnih ponašanja, Miller, Lynam, Zimmerman, Logan i sur. (2004) su proveli istraživanje u kojem su došli do zaključka da su osobe koje su bile nisko na dimenziji otvorenosti prema iskustvu i visoko na ekstraverziji, učestvovala u višestrukim visokorizičnim seksualnim ponašanjima. Nadalje, ovakvom visokorizičnom seksualnom ponašanju doprinijele su i osobine ličnosti kao što su: visoka društvenost, visoko traženje uzbuđenja, niska otvorenost za fantaziju, nisko povjerenje i niska

diskretnost. S tim u vezi, studije o muškoj seksualnoj disfunkciji, hiperseksualnosti, seksualnim stavovima i seksualnom zadovoljstvu sugeriraju da su neke od Pet Velikih osobina povezane sa rizičnim seksualnim ponašanjem i seksualnim prijestupništvom (Carvalho i Nobre, 2019).

Zainteresovani uticajem osobina Velikih Pet na seksualno ponašanje, Dennison, Stough i Birgden (2001) su procjenjivali Velikih Pet osobina ličnosti kod seksualnih zlostavljača djece koji su bili na izdržavanju zatvorske kazne. Rezultati ovog istraživanja su pokazali da su seksualni zlostavljači djece imali značajno veće rezultate na skali neuroticizma te niže rezultate na ekstraverziji i savjesnosti, u odnosu na muškarce bez historije prijestupničkog ponašanja. Nadalje Madsen, Parsons i Grubin (2006) su ispitali odnos između osobina Velikih Pet i pojedinih poremećaja ličnosti koji su dijagnosticirani kod seksualnih zlostavljača djece. Dobiveni rezultati su pokazali snažnu povezanost osobina neuroticizma i saradljivosti sa poremećajima ličnosti. Naime, ispitanici sa poremećajem ličnosti su prijavili više razine ljutnje / neprijateljstva, implusivnosti i ranjivosti, kao i niže razine povjerenja, iskrenosti i popustljivosti, od zlostavljača djece bez poremećaja ličnosti.

Kada su u pitanju profili ličnosti seksualnih prijestupnika, Pardue i Arrigo (2000) su analizirali trojicu osuđenih počinitelja seksualnih prijestupa. Utvrdili su da jedan posjeduje moć uvjeravanja žrtve (ovakvog počinitelja kartakterizira korištenje minimalne sile protiv žrtava, a cilj korištenja agresije jeste potvrda vlastite muškosti). Drugi je počinio seksualne prijestupe iz bijesa i osvete (njegovi napadi uključuju veliku količinu agresije potaknutu emocionalnim događajima). I na kraju, treći počinitelj opisan je kao sadistički (kod njega seksualno uzbuđenje izaziva psihička i fizička patnja žrtve). Nadalje, autori su ispitali osobine Velikih Pet kod sva tri počinitelja, uzimajući u obzir njihove profile činjenja seksualnih prijestupa i zaključili da počinitelj koji ima moć uvjeravanja žrtve postiže visoke do umjerene rezultate na susretljivosti, savjesnosti (ima uspješnu karijeru i pažljivo organizuje svoje dnevne aktivnosti), otvorenosti i ekstraverziji (sudjeluje u više društvenih aktivnosti). Počinitelj iz ljutnje-osvete imao je najviše rezultate na skali ekstraverzije, otvorenosti i savjesnosti. Sadistički tip je imao niske rezultate na skali ekstraverzije (bio je usamljen i društveno otuđen) i savjesnosti, ali je imao visoke rezultate na otvorenosti (Pardue i Arrigo, 2008).

Sumirajući rezultate iz prethodnih istraživanja, možemo primjetiti da podaci o osobinama Velikih Pet sugerišu da neuroticizam, otvorenost i savjesnost mogu karakterisati različite tipove seksualnih

prijestupnika. Neuroticizam je karakterističan za osuđene seksualne prijestupnike, te se oni lošije prilagođavaju na zatvor, imaju visoke stope recidiva te posjeduju snižene kognitivne sposobnosti (Carvalho i Nobre, 2019). Nadalje, muškarci sa parafilijom imaju jasan grupni petofaktorski profil ličnosti: skloni su iskusiti širok spektar negativnih afekata i mogu imati problema u međuljudskim odnosima, imaju nisku međuljudsku toplinu i niske potrebe za intimnošću, drugi ih mogu vidjeti kao sebične i neprijateljske, traže aktivnosti koje su uzbudljive i poticajne i imaju bogatu maštu, imaju nisku savjesnost, više vole zadovoljstvo nego samodisciplinu i usmjerenost ka cilju.

Nadalje, Voller i Long (2010) u svom istraživanju su došli do rezultata da počinitelji seksualnih prijestupa imaju niže rezultate na razini ugodnosti, ekstraverziji i savjesnosti, nego osobe koje nisu počinile seksualni prijestup. Carvalho i Nobre (2019) su također istraživali na koji način Velikih Pet utiču na seksualne prijestupnike, te su u svom istraživanju ispitivali 26 studenata (koji su priznali da su počinili seksualni prijestup, ali nisu pravno odgovarali za svoja kaznena djela), 32 osuđena silovatelja (čije su žrtve bile odrasle osobe) i 33 osuđena seksualna zlostavljača djece. Prema dobivenim rezultatima, osobe osuđene za silovanje i seksualno zlostavljanje djece pokazuju značajno veće razine neuroticizma od neosuđivanih seksualnih prijestupnika, dok seksualni zlostavljači djece pokazuju znatno manje razine otvorenosti od silovatelja i neosuđivanih seksualnih prijestupnika. Kada je u pitanju emocionalno prilagođavanje, pokazalo se da osuđeni silovatelji posjeduju izraženije psihopatološke karakteristike u odnosu sa seksualne zlostavljače djece. Osim toga, osuđeni silovatelji i neosuđivani seksualni prijestupnici pokazali su znatno više neprijateljstva od seksualnih zlostavljača djece.

6. ŽENSKI SEKSUALNI PRIJESTUPNICI

Uprkos svim prikupljenim podacima o karakteristikama muških seksualnih prijestupnika, većina postojećih tipologija nije primjenjiva na ženske seksualne prijestupnike (Robertiello i Terry, 2007). U literaturi postoji opšta saglasnost da tradicionalni sociokulturalni pogledi na rodne uloge sprječavaju prepoznavanje seksualnog prijestupništva od strane žena. Seksualno uvredljivo ponašanje od strane žena ima tendenciju da se minimizira iz razloga jer mnogi ljudi misle da je za činjenje seksualnog prijestupništva neophodno da osoba ima penis (Cortoni i Stefanov, 2020). U poređenju sa muškim seksualnim prijestupnicima, manje je vjerovatno da će ženski seksualni prijestupnici upotrijebiti silu, dok je vjerovatnije da će sa seksualnim prijestupništvom početi u ranijim godinama nego muški počinitelji te da će češće počiniti seksualni prijestup u prisustvu i / ili uz pomoć drugih, i na koncu, da će vjerovatnije priznati počinjenje seksualnog prijestupa (Matthews, 1993., prema Robertiello i Terry, 2007).

Nadalje Matthews, Matthews i Speltz (1989) predlažu žensku tipologiju seksualnih prijestupnika:

1. *Učiteljica / ljubavnica* - često seksualno zlostavljaju muškarce adolescentske dobi od kojih su mnogo starije; od njih traže da im pruže odnose pune ljubavi i pažnje dok ih one seksualno iskorištavaju; imaju iskrivljena opravdanja za svoje ponašanje i minimiziraju štetu koju nanose tim mladićima, pri čemu svoje postupke ne smatraju zlostavljanjem;
2. *Pod prisilom muškarca / u muškoj pratnji* - pod utjecajem su muških zlostavljača, imaju nisko samopoštovanje, često koriste različita sredstva ovisnosti ili alkohol, često su u nasilnoj vezi sa muškarcem koji ih prisiljava da seksualno zlostavljaju druge;
3. *Predisponirani prestupnici* - iniciraju seksualno zlostavljanje; njihove najčešće žrtve su vlastita djeca ili djeca o kojoj brinu; bili su seksualno i fizički zlostavljani u djetinjstvu, što im otežava uspostavu zdravih seksualnih odnosa; karakterišu ih devijantne i / ili nasilne seksualne fantazije izazvane ljutnjom i vjerovatnije je da će prouzrokovati bol svojim žrtvama koje su obično djeca ispod šest godina; teže moći i kontroli, imaju ozbiljne psihičke probleme i teško ih je liječiti.

U odnosu na muške seksualne prijestupnike, žene seksualne prijestupnice tokom seksualnog odnosa više izlažu svoje genitalije, miluju žrtvu, koriste seksualne predmete na žrtvi ili prisiljavaju žrtvu da koristi te predmete na njima radi većeg seksualnog zadovoljstva. Slučajevi egzibicionizma

ili ekstremnog nasilja sličnog sadističkom ponašanju, također su dokumentovani, ali nisu česti (Cortoni i Stefanov, 2020). Osim direktnog kontakta sa žrtvom, ženski seksualni prijestupnici, kao i muški seksualni prijestupnici, često koriste elektronska sredstva (poput kamere, telefona, laptopa) kako bi zabilježile fotografije seksualnog zlostavljanja, što je vođeno njihovim potrebama ili željom da udovolje nekom drugom, obično muškarcu s kojim su u intimnom odnosu. Pored snimanja fotografija, ženski seksualni prijestupnici često se koriste i videopozivima, tokom kojih seksualno zlostavljaju svoju žrtvu, dok osoba sa druge strane poziva (koja obično uplati novac za taj videopoziv) postiže seksualno zadovoljstvo promatrajući čin zlostavljanja (Cortoni i Stefanov, 2020).

Kako bi se bolje razumjeli faktori koji utiču na ženske seksualne prijestupnike, Gannon, Rose i Ward (2008) su razvili model koji opisuje vremenski slijed kontekstualnih, bihevioralnih i afektivnih događaja koji rezultiraju seksualnim zlostavljanjem od strane žena, a to su:

1. pozadinski faktori (rano obiteljsko okruženje koje je pretežno negativno, devijantni utjecaji vršnjaka, zlostavljanje u djetinjstvu);
2. događaji u razdoblju prije počinjenja seksualnog prijestupa koji su se desili u zadnjih 12 mjeseci i neposredno prije činjenja seksualnog prijestupa (nestabilan način života, loše mentalno zdravlje, maladaptivni stil suočavanja, slaba socijalna podrška);
3. seksualni prijestup i faktori razdoblja nakon prekršaja koji se javljaju u vrijeme ili neposredno nakon počinjenja seksualnog prijestupa.

Pored navedenog, važno je naglasiti da žene svoje seksualne prijestupe najčešće izvršavaju u društvu drugih, tj. u saradnji sa muškarcima, obično supružnicima, pri čemu su žrtve najčešće njihova biološka djeca ili pastor / pastorka (Cortoni i Stefanov 2020., prema Allenby, Taylor, Cossette, & Fortin, 2012).

Teškoće u istraživanjima povezanim sa ženskim seksualnim prijestupnicama proizlaze iz varijacija u onome što se smatra ženskim seksualnim uvredljivim ponašanjem. Tačni razlozi su nepoznati, ali kao što je ranije napomenuto bitnu ulogu imaju tradicionalni sociokulturalni pogledi na rodne uloge (Cortoni i Stefanov, 2020).

7. SEKSUALNO NASILJE PUTEM INTERNETA

Platforme društvenih mreža pružaju novo, potencijalno okruženje za oblikovanje seksualnih spoznaja korisnika (Fox i Potocki, 2018). Prilikom korištenja društvenih mreža korisnici imaju potpunu kontrolu nad svojim ponašanjem i onim što žele da prikažu javnosti, za razliku od situacija licem u lice. Broj prijatelja i objava koje pojedinac stavlja na svom Facebook profilu može biti pod uticajem ličnih karakteristika pojedinca, pa će tako osobe sa narcisoidnim osobinama ličnosti imati više prijatelja i objava te će imati atraktivnije profilne fotografije (Ong, Ang, Ho, Lim, Goh, Lee i Chua, 2011). Pored Facebook-a, platforma društvene mreže Twitter svakodnevno distribuira preko pola miliona tweetova koji sadrže seksističke uvrede (Felmlee, Inara Rodis, Zhang, 2020). Na tim objavama žene su često izložene kampanjama „*gendertrollinga*“, koje se koriste neprihvatljivim govorom mržnje prema ženama, uvredama samo na osnovu njihovog spola, uključujući i prijetnje smrću i silovanjem (Mantilla, 2013). Zbog takvih kampanja i izloženosti žena napadima na društvenim mrežama, one imaju potrebu da se drugačije predstavljaju na internetu, opisujući svoj život i karakteristike ličnosti na superiorniji način. Zbog toga je veliki broj istraživanja usmjeren na proučavanje načina na koji se žene predstavljaju na internetu. Dosadašnji nalazi sugeriraju da žene često traže mišljenje neke druge osobe o svom izgledu zbog izloženosti stalnom pritisku povezanim sa fizičkim izgledom, i u tom procesu prestaju gledati na sebe kao na stvarne osobe, zaboravljaju na svoje emocionalno i psihičko stanje te se fokusiraju samo na fizički izgled. One se na društvenim mrežama obično prikazuju onakvim kakve zamišljaju da jesu (korištenjem različitih aplikacija za uređivanje izgleda), što je najčešće prisutno kod adolescentica i žena mlađe odrasle dobi (De Vries i Peter, 2013).

Međutim, nakon što objave sadržaj na društvenim mrežama, pojedinci gube kontrolu nad njim. Naime, svaka osoba koja ima pristup određenom profilu, može zloupotrijebiti takav sadržaj (koji ne nalikuje izvornom obliku) na način da ga dalje objavljuje pri čemu vlasnik tog sadržaja ne mora biti obaviješten da se njegov sadržaj koristi. Naknadno uređene fotografije mogu biti kompromitirajuće za svoje vlasnike (obično na njima osobe budu gole, sa čudnim pozadinama i sl.) (Armstrong i Mahone, 2016).

McLaughlin (1998., prema Robertiello i Terry, 2017) navodi tipologiju izvršioca seksualnih prijestupa putem društvenih mreža:

1. *Kolekcionari* - bave se skupljanjem pornografskih slika i njihovim trgovanjem; svoje žrtve biraju po unaprijed odabranim specifičnim karakteristikama; često nemaju intimnog partnera; društveno su izolirani i bave se poslovima u kojima imaju olakšan pristup ljudima;
2. *Putnici* - obično razgovaraju putem društvenih mreža, te nakon izvjesnog vremena traže od žrtve da se upoznaju izvan konteksta interneta; za svoje žrtve često biraju adolescente, svojim žrtvama plaćaju odjeću, obuću, a potom i dolazak na dogovoreni sastanak; prikupljaju pornografski sadržaj svoje žrtve;
3. *Proizvođači* - zanimaju se za dječiju pornografiju; često fotografiraju djecu na javnim mjestima ili čak svoju djecu kako bi pravili pornografski sadržaj koji potom objavljuju na internetu; mnogi su u seksualnim odnosima sa djecom; činili su seksualne prijestupe u prošlosti;
4. *Dopisivači* - zanimaju se za dječiju erotiku, a ne za pornografiju; razgovaraju sa žrtvama putem interneta; sudjeluju u „internet“ seksu; uvjeravaju žrtve da im treba vjerovati; može doći i do ličnog upoznavanja sa žrtvama.

U nastavku teksta opisana su dva slučaja koja ilustruju povezanost društvenih mreža sa seksualnim nasiljem te način na koji seksualno i medijsko nasilje jačaju „kulturu silovanja“ u kojoj se žene optužuju za zlostavljanja koja se nad njima vrše (Armstrong i Mahone, 2016). Prvi slučaj se odnosi na seksualno prijestupništvo koje su počinili dva srednjoškolca 2012. godine u Ohiju (SAD). Oni su silovali tinejdžericu koja je bila pod uticajem alkohola, fotografirali njeno golo tijelo te postavili te fotografije na svoje profile na društvenim mrežama. Većina njihovih „online“ prijatelja imala je pristup tim fotografijama koje su dalje dijelili i komentarisali, kako same fotografije, tako i sam čin silovanja (Singer, 2013., prema Armstrong i Mahone, 2016). Drugi slučaj dogodio se 2015. godine, kada su članovi bratstva u kampusu na Sveučilištu Penn State suspendovani nakon što su vlasti saznale za njihovu Facebook stranicu na kojoj su objavljivali fotografije golih studentica koje su preuzimali sa njihovih profila i preuređivali ih tako da prikažu djevojke bez odjeće i činili su to bez njihovog znanja (Garrity i Blinder, 2015., prema Armstrong i Mahone, 2016).

Bitno je naglasiti da seksualni prijestupi putem interneta ne moraju uključivati uvijek seksualni napad. S tim u vezi, postoje tri vrste internetskih prijestupa povezanih sa seksualnim prijestupništvom (Robertello i Terry, 2007): snimanje pornografskih slika djeca i omogućavanje

drugima da pristupe tim fotografijama, slanje tuđih pornografskih slika drugima i navođenje djece na seksualne radnje putem interneta. Nadalje, seksualni prijestupnici koji se koriste društvenim mrežama mogu se klasifikovati na nekoliko načina: prema aktivnostima koje obavljaju na društvenim mrežama (objavljivanje pornografije, traženje takvih sadržaja na internetu), prema učestalosti gledanja i/ili dijeljenja pornografskog sadržaja drugih te prema dobi žrtava koje traže. Veliki problem se javlja prilikom identifikacije seksualnih prijestupnika na društvenim mrežama zbog anonimnosti koju internet pruža svojim korisnicima (Robertiello i Terry, 2007).

Lanis i Covel (1995) su u svom istraživanju ispitali uticaj posmatranja seksualnih objekata u reklamama na stavove o silovanju na skupini studenata i studentica. Jedna grupa bila je izložena reklamama u kojima su žene predstavljene kao seksualni objekti, dok je druga grupa posmatrala reklame orijentisane na proizvode bez ljudskih figura i seksualnih objekata. Reklame koje su bile usmjerene samo na proizvode su ocijenjene privlačnijim od onih u kojima su prikazane ženske figure. Nadalje, pokazano je da su muškarci koji su bili izloženi reklamama sa seksualnim figurama žena, imali znatno pozitivnije stavove koji podržavaju silovanje, nego muškarci koji su bili izloženi reklamama bez ljudskih figura.

Na koncu, jasno je da uprkos brojnim prednostima koje nam pruža internet, on također ima negativne strane, a u te negativne strane se ubraja i korištenje interneta za seksualno prijestupništvo (Robertiello i Terry, 2007). Popularnost društvenih medija stvorila je alarmantan trend silovanja koji postaje viralan. Slike i videozapisi napada sa lakoćom su javno distribuirani u brojnim slučajevima silovanja. Iako je istina da bi takvi dokazi pomogli tužiteljima da rekonstruišu događaje i ospore mitove o silovanju u sudnici, fotografije i videozapisi su izuzetno ponižavajući i traumatizirajući za žrtvu (Williams, 2015).

8. UPOTREBA ALKOHOLA I SEKSUALNO PRIJESTUPNIŠTVO

Alkohol ima psihološke, kognitivne i motoričke efekte koji utiču na agresivno i seksualno ponašanje, te njegova upotreba može povećati vjerovatnoću da se desi seksualni napad (Abbey, McAuslan, Ross i Zawacki, 1999). Različita istraživanja su pokazala da alkohol smanjuje sposobnost ljudi da se uključe u složene kognitivne procese višeg reda, kao što su apstrakcija, konceptualizacija, planiranje i rješavanje problema (Hindmarch, Kerr i Sherwood, 1991). Govoreći o efektima alkohola, pretpostavlja se da alkoholna kratkovidnost (nemogućnost sagledavanja šire slike o posljedicama vlastitog ponašanja), nekim muškarcima olakšava seksualno zlostavljanje jer im omogućava da se fokusiraju samo na svoje trenutne osjećaje seksualnog uzbuđenja, a ne na distalnije znakove kao što je nelagoda žene i moguća pravna kazna (Abbey, Zawacki, Buck, Clinton i McAuslan, 2001).

Nadalje, važno je naglasiti da je otprilike polovina seksualnih napada povezana sa upotrebom alkohola, te da je nivo konzumiranog alkohola obično veći u slučajevima seksualnih prijestupa, nego kod drugih oblika kaznenih djela (Abbey, McAuslan i Ross, 1998). Zanimljivo je napomenuti da je kod većine seksualnih napada koji su povezani sa upotrebom alkohola, primjećeno prisustvo alkohola u krvi i kod počinitelja i kod žrtve seksualnog napada. Naime, seksualni napadi se obično događaju u kontekstu društvenih interakcija kao što su spojevi i zabave, a to su situacije u kojima je konzumacija alkohola očekivana te u populaciji mladih predstavlja jedan vid društvene norme (Abbey, Ross, MccDuffie i McAuslan, 1996).

Kako bi pojasnio odnos između seksualnog prijestupništva od strane poznanika (žrtva zna napadača od ranije) i konzumacije alkohola, Abbey (1991) je predložio tri objašnjenja fokusirana na konzumaciju alkohola od strane počinitelja, a to su: očekivanja o efektima alkohola, pogrešna percepcija ženskih seksualnih namjera i korištenje alkohola za opravdanje ponašanja te objašnjenja fokusirana na konzumaciju alkohola od strane žrtve koja obuhvataju: loše slanje i primanje prijateljskih i seksualnih znakova, smanjene reakcije suočavanja, stereotipi o ženama koje piju te pojačan osjećaj odgovornosti. Kada govorimo o očekivanjima efekta alkohola, muškarci očekuju da će se nakon konzumacije alkohola osjećati moćnije, seksualnije i agresivnije. Ta očekivanja imaju vlastitu snagu, neovisno o bilo kakvim pravim fiziološkim procesima (osoba koja nije agresivna kada ne pije alkohol, nakon konzumacije alkohola može reagovati i ponašati se

agresivnije jer očekuje i vjeruje da alkohol tako utiče na ljude). Naime, kada ljudi očekuju određeni ishod, skloni su djelovati na načine koji povećavaju vjerovatnost da će se taj ishod dogoditi (ako osobe očekuju da će nakon konzumacije alkohola biti agresivne, pokušat će doći u situaciju u kojoj mogu pokazati svoju agresivnost) (Berkowitz i Perkins, 1987). Kako bi dokazali efekat očekivanja na ponašanje muškaraca, Carpenter i Armenti (1972) su proveli studiju u kojoj su muškarci dobivali tonik, a rečeno im je da piju alkoholno piće i obratno. Poznatno je da za muškarce fiziološki učinci obilnog konzumiranja alkohola uključuju smanjenu tumescenciju penisa, dužu latenciju do orgazma i subjektivni doživljaj smanjenog intenziteta orgazma, dok umjerene količine alkohola ne utiču na fiziološke mjere seksualnog uzbuđenja. Rezultati ove studije su pokazali da uvjerenje osobe da je konzumirala alkohol, proizvodi veće fiziološko i psihološko seksualno uzbuđenje, odnosno, muškarci koji su mislili da su pili alkohol osjećali su se seksualno uzbuđenijima i osjetljivijima na erotske podražaje, uključujući i scenarije silovanja.

U kontekstu objašnjenja, da muškarci koji su konzumirali alkohol često pogrešno percipiraju ženske seksualne namjere, važno je naglasiti da veliki broj provedenih istraživanja pokazuje da su muškarci skloniji protumačiti različite verbalne i neverbalne znakove kao dokaz da je žena zainteresovana za seksualni odnos sa muškarcem (Abbey, 1982). Kako bi se bolje razumjelo na koji način muškarci tumače verbalne i neverbalne znakove žena, Goodchilds i Zellman (1984) su u svom istraživanju zatražili od adolescenata oba spola da procijene niz od različitih znakova kao spremnost partnera na seksualni odnos. Zaključci do kojih su došli jesu da su mladići, u odnosu na djevojke, procijenjivali oskudno obučene muškarce ili žene, prijašnju reputaciju žene, skrivena mjesta za spojeve (poput njegove sobe ili plaže), konzumaciju alkohola na sastanku kao pokazatelje da osoba koja je došla na sastanak želi da ima seksualni odnos na tom sastanku. Uzimajući u obzir prethodne nalaze može se pretpostaviti da će konzumacija alkohola kod muškaraca vjerovatno povećati pogrešnu percepciju i dovest će do seksualnog napada. Konzumacija alkohola može uticati na muškarce na način da svaki prijateljski znak žene protumače kao znak njene želje da ima seksualni odnos sa njim (Grauerholz i Serpe, 1985).

Nadalje, kada je u pitanju objašnjenje, prema kojem počinitelji konzumiraju alkohol kako bi opravdali svoje ponašanje, Scully i Marolla (1984) naglašavaju da, iako je pogrešna percepcija faktor koji pridonosi seksualnom prijestupu, većinu seksualnog prijestupništva počinitelj planira unaprijed. Seksualni prijestupnici koji su sudjelovali u njihovom istraživanju izjavili su da

konzumiraju alkohol kako bi mogli opravdati svoje ponašanje. S tim u vezi, važno je napomenuti da neki kazneni zakoni smatraju počinitelje seksualnog prijestupa manje odgovornima ako su bili pod utjecajem alkohola u vrijeme napada. Svjesno ili nesvjesno, mnogi muškarci piju kako bi iskusili osjećaje dezinhibicije, moći i seksualnosti koje povezuju sa alkoholom. Nakon konzumacije alkohola vrlo rado se hvale svojim društveno neprihvatljivim poduhvatima, uključujući vandalizam, tučnjave, gubitak pamćenja i prisiljavanje druge osobe na seksualni odnos (Richardson i Campbell, 1982).

Niz studija zabilježilo je veliku učestalost konzumacije alkohola kod osuđenih silovatelja prije počinjenja seksualnog zločina, pri čemu korištenjem alkohola oni pokušavaju opravdati svoj devijantni identitet (Scully i Marolla, 1984). Pregled psihijatrijske literature pokazuje kako je konzumacija alkohola prisutna u različitim oblicima motivacije za seksualno prijestupništvo. Seksualni prijestupnici mogu koristiti alkohol i kao opravdanje za svoje ponašanje, te da diskreditiraju žrtvu i učine je odgovornijom za zločin koji su oni počinili. Kada seksualni prijestupnici koriste alkohol kao opravdanje za svoje krivično djelo, obično priznaju da su počinili seksualni prijestup, dok oni koji koriste alkohol kako bi diskreditirali žrtvu i učinili je odgovornom, obično poriču da su počinili seksualni prijestup (Marolla i Scully, 1979., prema Scully i Marolla, 1984).

Kako bi pokazali razlike između seksualnog prijestupa u kojem je bila uključena konzumacija alkohola i droga i seksualnih prijestupa u kojima nije bila prisutna konzumacija navedenih psihoaktivnih supstanci, Horvath i Brown (2006) su proveli istraživanje u kojem su željeli provjeriti da li konzumacija alkohola prije počinjenja seksualnog prijestupa pravi razliku u razumijevanju počinjenog kaznenog djela. Dobiveni rezultati pokazuju da počinitelji seksualnog prijestupa više konzumiraju alkohol kada su njihove žrtve prijatelji ili stranci, za razliku od počinitelja koji za svoje žrtve biraju bivše ili trenutne intimne partnere.

Na koncu, važno je naglasiti da korištenje alkohola ne može opravdati čin silovanja i zbog toga svaki počinitelj treba da snosi odgovornost za svoje postupke (Abbey, 1991).

9. UTICAJ GRUPE NA ČIN SILOVANJA

Problematična ponašanja rezultat su interakcije tri skupa varijabli: ličnosti, okoline i ponašanja drugih. Teorija psihosocijalnog razvoja navodi da se adolescencija odnosi na sticanje osjećaja identiteta. U ovom razvojnom periodu roditelji gube ulogu bitne podrške i nositelja vrijednosti kod djece i zamijenjeni su vršnjacima. U široj društvenoj perspektivi, vršnjački pritisak se može posmatrati kao poticajna radnja koja potvrđuje, jača i/ili testira pojedinčevu pripadnost grupi. Osjetljive osobe mogu prihvatiti ponašanja koja su opasna za njihovo vlastito zdravlje, ali i za zdravlje drugih (Lewis i Lewis, 1984). Kada su upitanju odrasli muškarci, odluka o tome da li će se upustiti u seksualno agresivno ponašanje ili ne, djelimično može biti posljedica vrijednosti i očekivanja njihovih muških prijatelja (Swartout, 2013). Naime, utvrđeno je da postoji veza između razina grupne i individualne seksualne agresije, kao i da samo članstvo u muškoj grupi vršnjaka povećava vjerovatnost za seksualno agresivno ponašanje. U skladu s tim, istraživanja su pokazala da je vjerovatnije da će mladići sa koledža koji žive u muškim domovima podržati mitove o silovanju, nego drugi muškarci koji žive u domovima za mladiće i djevojke (Schaeffer i Nelson, 1993).

Nadalje, Kanin (1967) je nakon razgovora sa 341 muškim studentom otkrio da su seksualno agresivni muškarci, za razliku od agresivnih muškaraca koji ne čine seksualne prijestupe, više izloženi pritisku vršnjaka da se upuste u predbračne seksualne odnose. Shotland (1992) navodi da muške vršnjačke grupe jačaju seksualno agresivna ponašnja te da je pojedinac spremniji počiniti seksualni zločin kada su njegovi prijatelji prisutni.

Grupna silovanja gotovo uvijek imaju vođu koji gura druge u zločin. Liderova latentna homoseksualnost, želja da se istakne pred svojim vršnjacima ili strah od neuspjeha da se pokaže kao muškarac su često poticaj silovanju. Silovanja se događaju i na spojevima, zabavama, prilikom slučajnih susreta te u posebno planiranim okolnostima. Ono što je dokumentirano jeste da su grupna struktura i procesi, a ne individualne vrijednosti ili karakteristike, poticaji za mnoge epizode grupnog silovanja (Martin i Hummer, 1989).

Način na koji grupa može uticati na ponašanje može se vidjeti u američkim bratstvima. Članstvo u bratstvima u značajnoj mjeri može doprinijeti prisilnom i često nasilnom seksualnom odnosu. Naime, kuće bratstva obično nastanjuju muškarci sličnih godina koji još uvijek nisu zreli. Iako u

tim kućama žive mladi muškarci kojima je neophodan nadzor, predstavnici sveučilišta rijetko kada vode brigu o njima. Također, prakse povezane sa društvenom izgradnjom bratstva naglašavaju tretman žene kao „robe“. Ostale prakse koje pridonose prisilnim seksualnim odnosima i motivima zataškavanja silovanja jesu: upotreba alkohola i sredstava ovisnosti, natjecateljstvo (članovi bratstva se međusobno takmiče koji od njih će imati više seksualnih odnosa) i podrška (oni se međusobno podržavaju u prisiljavanju druge osobe na seksualni odnos) (Kanin, 1967).

Možemo primjetiti da norme i prakse koje su zastupljene u bratstvima doprinose, kako odobravanju, tako i korištenju seksualne prisile kao prihvaćene taktike u intimnim odnosima sa ženama te dovode do toga da veliki broj muškaraca iz bratstva gleda na seksualno zlostavljanje (koje predstavlja teško kazneno djelo), kao na sport, natjecanje ili igru, odnosno, prisiljavanje druge osobe na seksualni odnos za njih predstavlja oblik zabave (Martin i Hummer, 1989). Američki puritanizam (opsjednutost seksualnim odnosima, ali odbijanje razgovora o zdravoj seksualnoj praksi) odražava strah od seksualne intimnosti ili možda intimnosti bilo koje vrste. Seksualni odnosi bez davanja ili bez emocija u većini slučajeva predstavljaju poželjan model ponašanja muškarca koji je u skladu sa savremenim trendovima, te takvi odnosi neće biti prijatnija intimnom i emocionalnom vezivanju (muškarci će biti u mogućnosti imati seksualne odnose sa onoliko djevojaka koliko žele, neće osjećati ništa prema njima i bit će spremni uvijek započeti odnos sa nekom drugom djevojkom). Ispijanje velikih količina alkohola prije seksualnog odnosa sugerira da je „bodovanje“ (tj. što veći broj postignutih seksualnih odnosa), a ne intrizično seksualno zadovoljstvo, primarna briga pojedinih muškarca u bratstvima (Martin i Hummer, 1989).

Prikaz slučaja grupnog silovanja

U nastavku teksta prikazan je slučaj grupnog silovanja (Blanchard, 1959), kao i analiza članova grupe i njihovog vođe koji se smatra inicijatorom ovog seksualnog zločina. Blanchard (1959) je intervjuisao i psihološki ispitao tri, od pet okrivljenih mladića. Grupa je imala jasno definisanog vođu, koji je bio ključna figura u kristaliziranju i mobiliziranju namjere grupe. Čini se vrlo vjerovatnim da se silovanje ne bi dogodilo bez prisutnosti vođe. Također, bitno je napomenuti da su svi mladići bili pod utjecajem alkohola.

Naime, jedne večeri oni su naišli na zaljubljeni par koji se nalazio u svom automobilu na osamljenom mjestu u Hollywood Hillsu u Los Angelesu. Mladići su, kako navode, mislili da će

se samo malo zabaviti tako što će prestrašiti ljubavni par, međutim, vođa grupe je imao drugačije planove. On je prišao automobilu i zgrabio je ključeve iz brave. Mladić koji se nalazio u automobilu je izašao van kako bi uzeo svoje ključeve, pri čemu ga je jedan od petorice mladića počeo tući, dok je vođa grupe ušao u automobil kod djevojke. Pošto su ostala četiri mladića nastavili tući njenog partnera, djevojka je pristala da uradi bilo šta kako bi ga spasila. Keith, vođa grupe, u tom momentu počinje silovati djevojku, nakon čega se pridružuju i ostali mladići. Djevojka se pokušala spasiti iz situacije u kojoj se našla, moleći ih da prestanu, ali mladići to nisu željeli.

Autor je nadalje analizirao odnose u grupi i uvidio da je privlačnost i pretjerana idealizacija vođe bila očita u komentarima drugih mladića. Jedan od njih, po imenu Harry, je vođu Keitha opisao kao „*uzbudljivog mladića s kojim se može družiti*“, iako su ga njegove sadističke sklonosti donekle uznemirivale. Požalio se da se ne može opustiti uz Keitha jer se konstantno plašio da će ga fizički napasti. Drugi mladić je u svom iskazu rekao: „*Uplašio sam se kada se to počelo dešavati. Htio sam pobjeći, ali nisam to htio reći ostalima, znaš da sam se uplašio*“. Zanimljiv je bio i Blanchardov (1959) kratki opis reakcija njihovih majki. Harryeva majka je bila šokirana, povrijeđena i bilo joj je žao njenog djeteta, ali smatrala je da ga treba kazniti za počinjeno djelo jer je, kao i drugi dječaci, kriv. S druge strane, Keithova majka je bila ogorčena zbog njegovog hapšenja. Smatrala je da je za sve kriva djevojka jer je ona sama željela učiniti sve kako bi spasila svog dečka, te da njen sin ne bi ni počinio takvo djelo da ona nije to htjela. Majka trećeg dječaka je također smatrala djevojku krivom jer je njenog sina „naučila“ seksualnom zadovoljstvu s kojim on nije bio ranije upoznat.

10. ZAKLJUČCI

1. Ponašanja roditelja, kao što su: zanemarivanje (neodgovaranje pravovremeno na dječije potrebe ili davanje miješanih signala), i zlostavljanje djece te odsustvo očeva u njihovom odgoju mogu rezultirati razvojem nesigurne privrženosti sa primarnim skrbnikom. Takva djeca ne mogu uspostaviti potrebne vještine za stvaranje bliskih odnosa, što u konačnici otežava stvaranje zdravih intimnih odnosa tokom života. Rezultati istraživanja sugeriraju da nesigurna privrženost, u kombinaciji sa drugim faktorima rizika, povećava vjerovatnoću da kasnije u životu počine seksualno prijestupništvo.
2. Rezultati istraživanja pokazuju da su osobe koje su visoko na psihopatiji, sklonije počiniti seksualni prijestup te ponavljati takvo kazneno djelo. Važno je naglasiti da postoje dokazi da psihopatske osobine ličnosti koje se evidentiraju u adolescenciji, također predviđaju činjenje seksualnih prijestupa, što ima važne implikacije za prevenciju. Nadalje, seksualni prijestupi koje čine osobe sa izraženim sadizmom obilježeni su velikim količinama nasilja, pri čemu žrtve često bivaju lišene života nakon seksualnog odnosa. Ovakvi seksualni prijestupnici biraju svoje žrtve prema unaprijed određenim karakteristikama a njihova patnja ih seksualno uzbuđuje. Iako su često svjesni količine boli koju nanose svojim žrtvama, ipak ne prestaju sa činjenjem seksualnog prijestupa.
3. Iako istraživanja o povezanosti između Velikih Pet osobina ličnosti i različitih tipova seksualnih prijestupa nisu česta, postoje neki dokazi koji potvrđuju ove veze. Naprimjer, seksualni prijestupnici koji se koriste s moći uvjeravanja žrtve postižu visoke rezultate na susretljivosti, savjesnosti, otvorenosti i ekstraverziji, dok počinitelj iz ljutnje-osvete postiže visoke rezultate na ekstraverziji, otvorenosti i savjesnosti. Sadistički tipovi postižu niske rezultate na skali ekstraverzije i savjesnosti, te visoke rezultate na otvorenosti. Razumijevanjem povezanosti Velikih Pet i seksualnog prijestupništva može se olakšati razumijevanje motivacije za činjenje seksualnog prijestupa.
4. Većina efekata alkohola na seksualno prijestupništvo se odnosi na alkoholnu kratkovidnost i izbjegavanje odgovornosti. Istraživanja pokazuju da alkoholna kratkovidnost olakšava muškarcima činjenje seksualnog prijestupništva, jer u trenucima djelovanja alkohola nemaju mogućnost da razmišljaju o posljedicama svojih djela. Pored toga, mnogi seksualni

prijestupnici, čak i kada su svjesni posljedica, prisežu konzumiranju alkohola kako bi bili manje odgovorni pred zakonom za počinjeno kazneno djelo ili kako bi olakšali sebi činjenje seksualnog prijestupa nad osobom koju poznaju od ranije ili s kojom su jako bliski.

5. Tradicionalni sociokulturalni pogledi na rodne uloge otežavaju prepoznavanje žena koje čine seksualno prijestupništvo. Ženski silovatelji, za razliku od muških, skloniji su svoje prijestupe činiti u prisustvu drugih, manje koriste silu te seksualne prijestupe čine u mlađoj dobi i češće priznaju da su počinile seksualni prijestup. Seksualne prijestupnice koje zajedno sa partnerom čine seksualne prijestupe često dokumentuju sam čin silovanja putem kamere ili laptopa, kako bi dalje širile fotografije silovanja.
6. Rezultati brojnih istraživanja su pokazala da postoji veza između razina grupne i individualne seksualne agresije, kao i da samo članstvo u muškoj grupi vršnjaka povećava vjerovatnost za seksualno agresivno ponašanje. Osjetljivi muškarci, koji nemaju svoj stav, skloniji su visokorizičnim ponašanjima kako bi se svidjeli ostatku grupe. Mnogi nalazi su pokazali da pripadnici grupe ne bi počinili seksualni prijestup da vođa grupe nije bio prisutan. S tim u vezi, odluka muškarca da počinu seksualni prijestup u velikoj mjeri ovisi o stavovima i mišljenju njegovih muških prijatelja.

11. LITERATURA

- Abbey, A. (1991). Acquaintance rape and alcohol consumption on college campuses: How are they linked?. *Journal of American College Health*, 39(4), 165-169.
- Abbey, A. (1982). Sex differences in attributions for friendly behavior: Do males misperceive females' friendliness?. *Journal of personality and social psychology*, 42(5), 830.
- Abbey, A., McAuslan, P., & Ross, L. T. (1998). Sexual assault perpetration by college men: The role of alcohol, misperception of sexual intent, and sexual beliefs and experiences. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 17(2), 167-195.
- Abbey, A., McAuslan, P., Ross, L. T., & Zawacki, T. (1999). Alcohol expectancies regarding sex, aggression, and sexual vulnerability: Reliability and validity assessment. *Psychology of Addictive Behaviors*, 13(3), 174.
- Abbey, A., Ross, L. T., McDuffie, D., & McAuslan, P. (1996). Alcohol and dating risk factors for sexual assault among college women. *Psychology of women quarterly*, 20(1), 147-169.
- Abbey, A., Zawacki, T., Buck, P. O., Clinton, A. M., & McAuslan, P. (2001). Alcohol and sexual assault. *Alcohol Research & Health*, 25(1), 43.
- Allen, M. S., & Walter, E. E. (2018). Linking big five personality traits to sexuality and sexual health: A meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 144(10), 1081.
- Američka psihijatrijska udruga (2014), *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, peto izdanje*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Archer, R. P., Buffington-Vollum, J. K., Stredny, R. V., & Handel, R. W. (2006). A survey of psychological test use patterns among forensic psychologists. *Journal of personality assessment*, 87(1), 84-94.
- Armstrong, C. L., & Mahone, J. (2017). "It's on us." The role of social media and rape culture in individual willingness to mobilize against sexual assault. *Mass Communication and Society*, 20(1), 92-115.
- Aylwin, A. S., Clelland, S. R., Kirkby, L., Reddon, J. R., Studer, L. H., & Johnston, J. (2000). Sexual offense severity and victim gender preference: A comparison of adolescent and adult sex offenders. *International Journal of Law and Psychiatry*, 23(2), 113-124.
- Barbaree, H. E., Seto, M. C., Serin, R. C., Amos, N. L., & Preston, D. L. (1994). Comparisons between sexual and nonsexual rapist subtypes: Sexual arousal to rape, offense precursors, and offense characteristics. *Criminal justice and behavior*, 21(1), 95-114.
- Barnes, G. E., Malamuth, N. M., & Check, J. V. (1984). Psychoticism and sexual arousal to rape depictions. *Personality and Individual Differences*, 5(3), 273-279.

- Beech, A. R., & Ward, T. (2004). The integration of etiology and risk in sexual offenders: A theoretical framework. *Aggression and violent behavior, 10*(1), 31-63.
- Berk, L. (2015). *Dječja razvojna psihologija*, Zagreb, Naklada Slap.
- Berkowitz, A. D., & Perkins, H. W. (1987). Recent research on gender differences in collegiate alcohol use. *Journal of American College Health, 36*(2), 123-129.
- Blanchard, W. H. (1959). The group process in gang rape. *The Journal of Social Psychology, 49*(2), 259-266.
- Brittain, R. P. (1970). The sadistic murderer. *Medicine, Science and the Law, 10*(4), 198-207.
- Brown, S. L., & Forth, A. E. (1997). Psychopathy and sexual assault: Static risk factors, emotional precursors, and rapist subtypes. *Journal of consulting and clinical psychology, 65*(5), 848.
- Burgess, A. W., Hartman, C. R., Ressler, R. K., Douglas, J. E., & McCormack, A. (1986). Sexual homicide: A motivational model. *Journal of interpersonal violence, 1*(3), 251-272.
- Caputo, A. A., Frick, P. J., & Brodsky, S. L. (1999). Family violence and juvenile sex offending: The potential mediating role of psychopathic traits and negative attitudes toward women. *Criminal justice and behavior, 26*(3), 338-356.
- Carpenter, J. A., & Armenti, N. P. (1972). Some effects of ethanol on human sexual and aggressive behavior. *The Biology of Alcoholism: Volume 2: Physiology and Behavior, 509-543*.
- Carvalho, J., & Nobre, P. J. (2019). Five-factor model of personality and sexual aggression. *International journal of offender therapy and comparative criminology, 63*(5), 797-814.
- Chan, H. C., Heide, K. M., & Beauregard, E. (2011). What propels sexual murderers: A proposed integrated theory of social learning and routine activities theories. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 55*(2), 228-250.
- Cortoni, F., & Stefanov, G. (2020). Female sexual offenders. *The Wiley handbook of what works with sexual offenders: Contemporary perspectives in theory, assessment, treatment, and prevention, 279-293*.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory. *Psychological assessment, 4*(1), 5.
- Čekić, E. (2020). Psihološko profiliranje počinitelja seksualnog napada. *ZNANJE - Međunarodni časopis, 38* (5), 1119–1126.
- Čl. 203. st. 1. Krivičnog zakona Federacije BiH („Službene novine FBiH“, broj: 36/03, 37/03,

21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14)

- Darjee, R. (2019). Sexual sadism and psychopathy in sexual homicide offenders: An exploration of their associates in a clinical sample. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 63(9), 1738-1765.
- Davids, O., Londt, M., & Wilson, L. (2015). Imprisoned sex offenders' chronic denial and their childhood family environment. *The Open Family Studies Journal*, 7(1).
- Dennison, S. M., Stough, C., & Birgden, A. (2001). The big 5 dimensional personality approach to understanding sex offenders. *Psychology, crime & law*, 7(3), 243-261.
- De Vries, D. A., & Peter, J. (2013). Women on display: The effect of portraying the self online on women's self-objectification. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1483-1489.
- Diehl, C., Rees, J., & Bohner, G. (2018). Predicting sexual harassment from hostile sexism and short-term mating orientation: Relative strength of predictors depends on situational priming of power versus sex. *Violence Against Women*, 24(2), 123-143.
- Dietz, P. E., Hazelwood, R. R., & Warren, J. (1990). The sexually sadistic criminal and his offenses. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 18(2), 163-178.
- Fagan, J., & Wexler, S. (1987). Family origins of violent delinquents. *Criminology*, 25(3), 643-670.
- Fagan, P. J., Wise, T. N., Schmidt Jr, C. W., Ponticas, Y., Marshall, R. D., & Costa Jr, P. T. (1991). A comparison of five-factor personality dimensions in males with sexual dysfunction and males with paraphilia. *Journal of Personality Assessment*, 57(3), 434-448.
- Felmlee, D., Inara Rodis, P., & Zhang, A. (2020). Sexist slurs: Reinforcing feminine stereotypes online. *Sex Roles*, 83(1), 16-28.
- Fernandez, Y. M., & Marshall, W. L. (2003). Victim empathy, social self-esteem, and psychopathy in rapists. *Sexual abuse: A journal of research and treatment*, 15, 11-26.
- Fonagy, P. (2018). Psychosexuality and psychoanalysis: An overview. *Identity, gender, and sexuality*, 1-20.
- Gannon, T. A., Rose, M. R., & Ward, T. (2008). A descriptive model of the offense process for female sexual offenders. *Sexual Abuse*, 20(3), 352-374.
- Goodchilds, J. D., & Zellman, G. L. (1984). Sexual signaling and sexual aggression in adolescent relationships. In *Pornography and sexual aggression* (pp. 233-243). Academic Press.
- Grauerholz, E., & Serpe, R. T. (1985). Initiation and response: The dynamics of sexual interaction. *Sex Roles*, 12(9-10), 1041-1059.

- Gratzer, T., & Bradford, J. M. (1995). Offender and offense characteristics of sexual sadists: a comparative study. *Journal of Forensic sciences*.
- Grubin, D. (1994). Sexual murder. *British Journal of Psychiatry*, 165, 524 – 629.
- Hanson, R. K., & Harris, A. J. (2000). Where should we intervene? Dynamic predictors of sexual offense recidivism. *Criminal Justice and behavior*, 27(1), 6-35.
- Hare, R. D., & Neumann, C. S. (2009). Psychopathy: Assessment and forensic implications. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 54(12), 791-802.
- Hildebrand, M., De Ruiter, C., & de Vogel, V. (2004). Psychopathy and sexual deviance in treated rapists: Association with sexual and nonsexual recidivism. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 16, 1-24.
- Hindmarch, I., Kerr, J. S., & Sherwood, N. (1991). The effects of alcohol and other drugs on psychomotor performance and cognitive function. *Alcohol and alcoholism*, 26(1), 71-79.
- Hock, R. R. (2012). *Human Sexuality*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Holmes, R. M., & Holmes, S. T. (2009). *Serial murder*. Sage.
- Horvath, M. A., & Brown, J. (2006). The role of drugs and alcohol in rape. *Medicine, science and the law*, 46(3), 219-228.
- Huss, M. T., & Langhinrichsen-Rohling, J. (2000). Identification of the psychopathic batterer: The clinical, legal, and policy implications. *Aggression and Violent Behavior*, 5(4), 403-422.
- Johnson, S. D., Gibson, L., & Linden, R. (1978). Alcohol and rape in Winnipeg, 1966-1975. *Journal of Studies on Alcohol*, 39(11), 1887-1894.
- Kahn, T. J., & Lafond, M. A. (1988). Treatment of the adolescent sexual offender. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 5, 135-148.
- Kanin, E. J. (1967). An examination of sexual aggression as a response to sexual frustration. *Journal of Marriage and the Family*, 428-433.
- Kanin, E. J. (1967). Reference groups and sex conduct norm violations. *The Sociological Quarterly*, 8(4), 495-504.
- Kimonis, E. R., Skeem, J. L., Cauffman, E., & Dmitrieva, J. (2011). Are secondary variants of juvenile psychopathy more reactively violent and less psychosocially mature than primary variants?. *Law and human behavior*, 35(5), 381.
- Kirsch, L. G., & Becker, J. V. (2007). Emotional deficits in psychopathy and sexual sadism:

- Implications for violent and sadistic behavior. *Clinical psychology review*, 27(8), 904-922.
- Knight, R. A. (2010). Is a diagnostic category for paraphilic coercive disorder defensible?. *Archives of sexual behavior*, 39, 419-426.
- Lanis, K., & Covell, K. (1995). Images of women in advertisements: Effects on attitudes related to sexual aggression. *Sex roles*, 32, 639-649.
- Levi-Minzi, M., & Shields, M. (2007). Serial sexual murderers and prostitutes as their victims: Difficulty profiling perpetrators and victim vulnerability as illustrated by the Green River case. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 7(1), 77.
- Lewis, C. E., & Lewis, M. A. (1984). Peer pressure and risk-taking behaviors in children. *American Journal of Public Health*, 74(6), 580-584.
- Lindblad, N. L. F. (2000). Young sex offenders: Background, personality, and crime characteristics in a Swedish forensic psychiatric sample. *Nordic Journal of Psychiatry*, 54(2), 113-120.
- Londt, M., & Roman, N. V. (2014). The effect of child abuse on adult perpetrators of sex offences: a developmental perspective. *Child abuse research in South Africa*, 15(1), 9-14.
- MacCulloch, M., Gray, N., & Watt, A. (2000). Britain's sadistic murderer syndrome reconsidered: An associative account of the aetiology of sadistic sexual fantasy. *The journal of forensic psychiatry*, 11(2), 401-418.
- MacCulloch, M. J., Snowden, P. R., Wood, P. J. W., & Mills, H. E. (1983). Sadistic fantasy, sadistic behaviour and offending. *The British Journal of Psychiatry*, 143(1), 20-29.
- Madsen, L., Parsons, S., & Grubin, D. (2006). The relationship between the five-factor model and DSM personality disorder in a sample of child molesters. *Personality and individual differences*, 40(2), 227-236.
- Mantilla, K. (2013). Gendertrolling: Misogyny adapts to new media. *Feminist studies*, 39(2), 563-570.
- Marinković, D. (2012). Kriminalistički relevantne klasifikacije silovanja. *NBP–Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 17, 53-71.
- Marshall, W.L. (1989). Intimacy, loneliness, and sex offenders. *Behavior Research & Therapy*, 27(5), 491-503.
- Marshall, W. L., Hudson, S. M., & Hodgkinson, S. (1993). The importance of attachment bonds in the development of juvenile sex offending. *The juvenile sex offender*, 164-181.
- Marshall, W. L., & Kennedy, P. (2003). Sexual sadism in sexual offenders: An elusive

- diagnosis. *Aggression and Violent Behavior*, 8(1), 1-22.
- Masters, W. H., Johnson, V. E. i Kolodny, R. C., (2006). *Ljudska seksualnost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Martin, P. Y., & Hummer, R. A. (1989). Fraternities and rape on campus. *Gender & Society*, 3(4), 457-473.
- Međedović, J., & Petrović, B. (2013). Psihopatija i kriminalitet u svetlu novih empirijskih nalaza. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 32(1), 7-28.
- Meloy, J. R. (1997). The psychology of wickedness: Psychopathy and sadism. *Psychiatric Annals*, 27(9), 630-633.
- Michaud, S. G., & Aynesworth, H. (1999). *The only living witness: The true story of serial sex killer ted bundy*. Authorlink.
- Miller, J. D., Lynam, D., Zimmerman, R. S., Logan, T. K., Leukefeld, C., & Clayton, R. (2004). The utility of the Five Factor Model in understanding risky sexual behavior. *Personality and individual differences*, 36(7), 1611-1626.
- Murray, J. L. (2017). The role of sexual, sadistic, and misogynistic fantasy in mass and serial killing. *Deviant behavior*, 38(7), 735-743.
- Ong, E. Y., Ang, R. P., Ho, J. C., Lim, J. C., Goh, D. H., Lee, C. S., & Chua, A. Y. (2011). Narcissism, extraversion and adolescents' self-presentation on Facebook. *Personality and individual differences*, 50(2), 180-185.
- Palermo, G. B. (2013). The various faces of sadism. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 57(4), 399-401.
- Pardue, A., & Arrigo, B. A. (2008). Power, anger, and sadistic rapists: Toward a differentiated model of offender personality. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 52(4), 378-400.
- Petter, L. M., & Whitehill, D. L. (1998). Management of female sexual assault. *American Family Physician*, 58(4), 920.
- Porter, S., Campbell, M. A. W. M., Woodworth, M., & Birt, A. R. (2002). A new psychological conceptualization of the sexual psychopath. *Advances in psychological research*, 15.
- Porter, S., Fairweather, D., Drugge, J., Herve, H., Birt, A., & Boer, D. P. (2000). Profiles of psychopathy in incarcerated sexual offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 27(2), 216-233.
- Porter, S., Woodworth, M., Earle, J., Drugge, J., & Boer, D. (2003). Characteristics of sexual

- homicides committed by psychopathic and nonpsychopathic offenders. *Law and human behavior*, 27, 459-470.
- Prentky, R. A., Burgess, A. W., Rokous, F., Lee, A., Hartman, C., Ressler, R., & Douglas, J. (1989). The presumptive role of fantasy in serial sexual homicide. *American journal of Psychiatry*, 146(7), 887-891.
- Proulx, J., Beaugard, E., Cusson, M., & Nicole, A. (Eds.). (2007). *Sexual murderers: A comparative analysis and new perspectives*. John Wiley & Sons.
- Rakestraw, D., & Cameron, B. (2019). Ted Bundy: The Development of a Serial Murderer.
- Rice, M. E., & Harris, G. T. (1997). Cross-validation and extension of the Violence Risk Appraisal Guide for child molesters and rapists. *Law and human behavior*, 21(2), 231.
- Richardson, D., & Campbell, J. L. (1982). Alcohol and rape: The effect of alcohol on attributions of blame for rape. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8(3), 468-476.
- Robertiello, G., & Terry, K. J. (2007). Can we profile sex offenders? A review of sex offender typologies. *Aggression and violent behavior*, 12(5), 508-518.
- Rouchy, E., Garcia, M., & Michel, G. (2019, December). De l'attachement au crime: une revue systématique des relations entre styles d'attachement et nature du passage à l'acte criminel. In *Annales Médico-psychologiques, revue psychiatrique* 177(10), 987-998.
- Russell, T. D., & King, A. R. (2020). Distrustful, conventional, entitled, and dysregulated: PID-5 personality facets predict hostile masculinity and sexual violence in community men. *Journal of interpersonal violence*, 35(3-4), 707-730.
- Ryan, G. (1997). Incidence and prevalence of sexual offenses committed by juveniles. *Juvenile sexual offending: Causes, consequences, and correction*, 2, 10-16.
- Samuel, D. B., & Widiger, T. A. (2007). Describing Ted Bundy's personality and working toward DSM-V. *Independent Practitioner*, 27(1), 20-22.
- Sandić, A. (2019). *Uvod u forenzičku psihologiju*. Sarajevo. Autor.
- Schaeffer, A. M., & Nelson, E. S. (1993). Rape-supportive attitudes: Effects of on-campus residence and education. *Journal of College Student Development*.
- Scully, D., & Marolla, J. (1984). Convicted rapists' vocabulary of motive: Excuses and justifications. *Social problems*, 31(5), 530-544.
- Shotland, R. L. (1992). A theory of the causes of courtship rape: Part 2. *Journal of Social Issues*, 48(1), 127-143.
- Sigre-Leirós, V., Carvalho, J., & Nobre, P. J. (2016). Early parenting styles and sexual offending

- behavior: A comparative study. *International journal of law and psychiatry*, 46, 103-109.
- „Službeni glasnik BiH“, Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine br. 3/2003., 36/2003., 26/2004. i 13/2005
- Smallbone, S. W., & Dadds, M. R. (1998). Childhood attachment and adult attachment in incarcerated adult male sex offenders. *Journal of interpersonal violence*, 13(5), 555-573.
- Swartout, K. M. (2013). The company they keep: How peer networks influence male sexual aggression. *Psychology of Violence*, 3(2), 157.
- Thompson, D. F., Ramos, C. L., & Willett, J. (2014). Psychopathy: clinical features, developmental basis and therapeutic challenges. *Journal of Clinical Pharmacy and Therapeutics*, 39(5), 485-495.
- Voller, E. K., & Long, P. J. (2010). Sexual assault and rape perpetration by college men: The role of the big five personality traits. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(3), 457-480.
- Quinsey, V. L., Rice, M. E., & Harris, G. T. (1995). Actuarial prediction of sexual recidivism. *Journal of interpersonal violence*, 10(1), 85-105.
- Ward, T., Hudson, S. M., Marshall, W. L., & Siegert, R. (1995). Attachment style and intimacy deficits in sexual offenders: A theoretical framework. *Sexual Abuse*, 7(4), 317-335.
- Ward, T., & Siegert, R. J. (2002). Toward a comprehensive theory of child sexual abuse: A theory knitting perspective. *Psychology, crime and law*, 8(4), 319-351.
- Warren, J. I., Hazelwood, R. R., & Dietz, P. E. (1996). The sexually sadistic serial killer. *Journal of Forensic Sciences*.
- Wieckowski, E., Hartsoe, P., Mayer, A., & Shortz, J. (1998). Deviant sexual behavior in children and young adolescents: Frequency and patterns. *Sexual Abuse*, 10(4), 293-303.
- Williams, S. (2015). Digital defense: Black feminists resist violence with hashtag activism. *Feminist media studies*, 15(2), 341-344.
- Woodworth, M., & Porter, S. (2000). Historical foundations and current applications of criminal profiling in violent crime investigations. *Expert Evidence*, 7(4), 241-264.